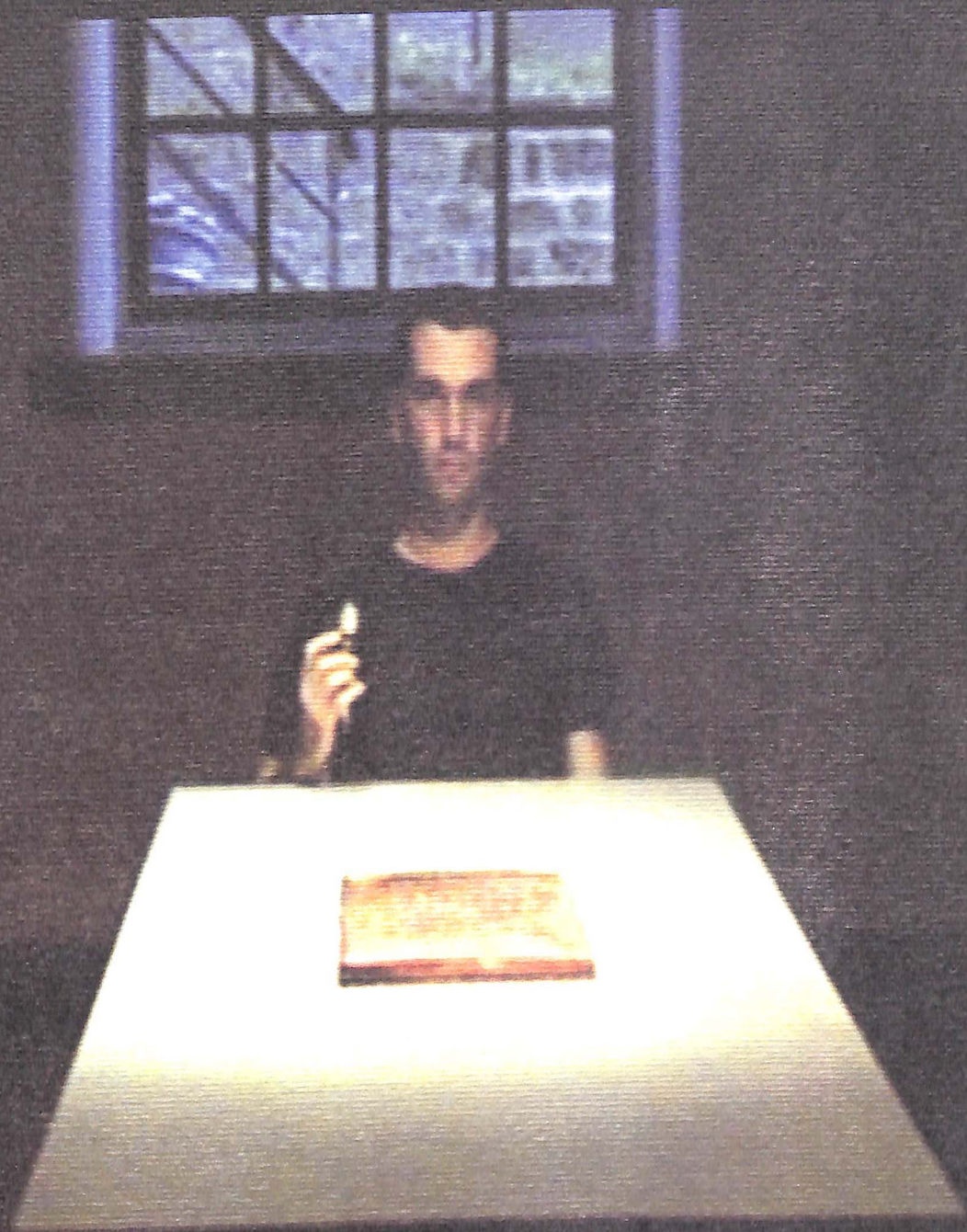

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

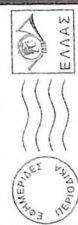

ΕΥΘΕΤΟ
25 ΧΡΟΝΙΑ
ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Αριθμός έκδοσης 57 • Σεπτ. - Οκτ. - Νοέμ. 2010

ISSN 1106 5354

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

πρόεδρος - Δήμαρχος Βέροιας

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΟΥΣΟΥΛΤΖΟΓΛΟΥ - ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

αντιπρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΡΗΣ

μέλη

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΑΚΑΛΗΣ

ΛΙΑΝΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ

ΕΥΑ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΘΑΝΑΣΗΣ ΡΕΠΑΝΗΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

διευθυντής

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ

προϊστάμενος οικονομικού-διοικητικού

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ

προϊστάμενος προγραμματισμού-παραγωγής

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

προϊσταμένη εκπαιδευτικού

ΟΛΓΑ ΜΥΛΩΝΑ

προϊσταμένη επιχειρησιακού σχεδιασμού

ΝΑΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

τεχνικοί σκηνής

ΛΑΖΑΡΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΤΥΦΛΙΔΗΣ

τεχνικός ήχου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

καθαρίστριες

ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΜΠΟΥΚΑ

ΠΟΠΗ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΕΛΛΑ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

γενικών καθηκόντων

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΤΑΝΤΖΟΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΒΕΡΡΟΣ

ηλεκτρολόγος

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΕΛΛΙΔΗΣ

βιβλιοθηκονόμος

ΒΟΥΛΑ ΚΟΤΣΑΛΟΥ - ΠΑΠΑΡΗ

Δ.Τ.Ρ.-ΕΞΟΦΥΛΛΟ: κλίμαξ, Βέροια

Τηλ. 23310 24984 • Fax: 23310 75124

e-mail: vangelisoik@gmail.com

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΜΟΝΤΑΖ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:

TYPE PRESS Ν. Καραμανλίδης, Ν. Νικομήδεια

Τηλ. 23310 90234

Εξώφυλλο:
Τάσος Πρωτοψάλτου
Ravani, performance, Βυζαντινό
Μουσείο Βέροιας, 2006

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Αριθμός έκδοσης 57
Σεπτέμβριος - Οκτώβριος - Νοέμβριος 2010

Ιδιοκτήτης
ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Εκδότης
ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Διευθυντής Γιάννης Καμπούρης
Υπεύθυνη σύνταξης Χαρά Λάμπρη
Υπεύθυνος τυπογραφείου Νίκος Καραμανλίδης

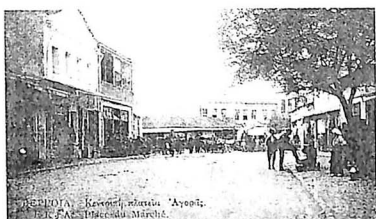
Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ο σκηνογράφος Τάσος Πρωτοψάλτου 2

Αγορά και Επαγγελματίες στη Βέροια 19ος-20ος αι. 10
Δημήτρης Πυρινός

Ένθετο: ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας 25 χρόνια (μέρος Ε') 17

Ιστορικοί Μύθοι και Πραγματικότητες στη Νεότερη Ελλάδα 25
Βασίλης Κρεμμυδάς

Α' Επιστημονικό Συνέδριο για την Ημαθία 32
Ιστορία - Αρχαιολογία - Τέχνη - Λαογραφία
Αγαθονίκη Τσιλιπάκου

Ταξίδι στη Μνήμη, (παλιά Βέροια) 38
Φωτογραφίες αρχείου οικογ. Δαμιανίδη

Βιβλιοπαρουσιάσεις από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη 40
Βούλα-Κοτσάλου Πάπαρη

ΤΑΣΟΣ

ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ

Γεννήθηκε το 1980 στη Βέροια. Είναι αριστούχος απόφοιτος του Τμήματος Σκηνογραφίας της Ακαδημίας Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του κατείχε την Κρατική Υποτροφία A.R.D.S.U. του Πανεπιστημίου της Φλωρεντίας.

Ως υπότροφος της Εθνικής Σχολής Κινηματογράφου της Ρώμης και του Sannio Film Festival παρακολούθησε το μεταπτυχιακό campus Σκηνογραφίας και Ενδυματολογίας για τον Κινηματογράφο.

Το έργο του περιλαμβάνει σκηνογραφία/ενδυματολογία για θέατρο, χορό, όπερα και πειραματικές μορφές παραστατικών τεχνών, εγκαταστάσεις, performances, video.

Έχει συνεργαστεί μεταξύ άλλων με την Ομάδα Θεάτρου Απάνοιξη στη Βέροια, με την ομάδα Workhorse Productions στο Λονδίνο, το WSA Theatre του Λονδίνου, το Teatro Studio της Φλωρεντίας, την Όπερα της Φλωρεντίας, το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βέροιας και τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας. Το 1999 εκπροσώπησε την Ελλάδα στην 9η Biennale Νέων Καλλιτεχνών στη Ρώμη και το 2003 την Ελλάδα και την Ιταλία στη 10η Διεθνή Έκθεση Σκηνογραφίας «PQ 03» στην Πράγα στο τμήμα των Νέων Σκηνογράφων. Το 2002 επιμελήθηκε τον τομέα Performance/Θέατρο/Χορός στα πλαίσια του διεθνούς γεγονότος σύγχρονης Τέχνης "FREES(H)OUT!" στο Prato της Ιταλίας. Το ακαδημαϊκό έτος 2003/2004 επιμελήθηκε το ερευνητικό πρόγραμμα «Η Σκηνογραφία ως Δράση» στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας στα πλαίσια της διπλωματικής του διατριβής. Το 2005 βραβεύτηκε με έπαινο Ποιότητας από την Ακαδημία Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας για το σύνολο της διπλωματικής του διατριβής. Το 2007 συμμετείχε στην 1η Biennale Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης.

Τα ερευνητικά και ακαδημαϊκά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τομείς όπως η Οπτική Δραματουργία, Σκηνογραφία, Ενδυματολογία, Πειραματικές Μορφές Εικαστικών και Παραστατικών Τεχνών, Διεπιστημονική Καλλιτεχνική Πρακτική. Έχει παρουσιάσει το ερευνητικό και θεωρητικό του έργο σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Έχει συνεργαστεί με πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού. Από το 2005 συνεργάζεται ως επισκέπτης καθηγητής με το Τμήμα Σκηνογραφίας της Ακαδημίας Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας και από το 2009 με το Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας όπου διδάσκει Σκηνογραφία και Ενδυματολογία.

Αυτήν την περίοδο παρακολουθεί το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. με θέμα Η θεατρική παράσταση: Ιστορία, θεωρία και πρακτική.

Μέλος του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου της Unesco και του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών της Ελλάδος.

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

Το Λεξιλόγιο-Δρώμενο

«Απαγορευμένες μεταφορές» οι οποίες αποδοθούν τους «παλιούς εννοιολογικούς φραγμούς» εκφάνσεις όχι ακραίες ούτε ριζοσπαστικές, βίαιες, όχι κραυγή αλλά σιωπή. Αλλά ας συνεχίσουμε βαθμιδών. Η σιωπή δεν είναι κάτι το οποίο μπορεί να ειπωθεί, είναι κάτι το οποίο μπορεί μόνο να παραχωρηθεί, γιατί έχοντας δύναμη και αξία αυτόνομη δεν πρέπει να λειτουργεί ως μια απλή παύση του λόγου αλλά να αποτελεί καταφύγιο της υπέρβασης του ειρημένου. Ας προσπαθήσουμε να γίνουμε πιο λεπτομερείς ανακαλώντας τις σκέψεις του Wittgenstein. Αναφερόμαστε ειδικά στη διάσημη φράση με την οποία σε μια επιστολή του το 1919 προς τον Ludwig Von Ficker, σχολιάζει ο ίδιος το έργο του Tractatus logico-philosophicus:

Το έργο μου αποτελείται από δύο μέρη: από αυτό που έχει λεχθεί και από αυτό που δεν έχει λεχθεί, ιδίως αυτό το δεύτερο μέρος είναι και το πιο σημαντικό.[...] Αυτό το μέρος αποτυπώνεται στο βιβλίο όταν σιωπώ.

Αυτού του είδους η γνώση δεν δύναται να ειπωθεί παρά μόνο να φανερωθεί και έτσι να μεταδοθεί, εκφράζει αυτό που συνήθως το συμβατικό λεξιλόγιο απαγορεύει εκτοπίζοντας το στην εξορία του παράλογου. Αν και δίνει προβάδισμα σε ένα λεξιλόγιο στο οποίο κυριαρχεί το «ανείπωτο» ο Wittgenstein-οπώς θα δούμε αντίστοιχα και στο Nietzsche και στις ανατολικές φιλοσοφίες-δεν ονομάζει την υπέρβαση αυτή σε σχέση με το ειρημένο ως το «πραγματικό κείμενο». «Προοίμιο μιας γραφής η οποία-σύμφωνα με το Foucault-δεν θα ήταν άλλο από το αρνητικό της ίδιας εικόνας.[...] η καταπιεσμένη παρουσία αυτού που η ίδια δεν μπορεί να εκφράσει» αλλά «υπονομεύει εσωτερικά όλα αυτά που εκφράζει». Ακόμη μια φορά, πράγματι δεν υπάρχει η πρόθεση να αντικατασταθεί ένας μονισμός(το ειρημένο) από έναν άλλο (το ανείπωτο) αλλά η προσπάθεια συνεργίας τους για την ανάδειξη ενός λεξιλογίου το οποίο μεριμνεί κυρίως να επικαλείται παρά να περιγράφει, με την σημασία που δίνεται στη λέξη όπως την ορίζει ο Heidegger με τη φράση Ereignen.

Το Ereignis αποτελεί το λεξιλόγιο-δρώμενο που ταραίζει την κανονικότητα και την προβλεψιμότητα της προκαθορισμένης τάξης του συνήθους λεξιλογίου, για να προσφέρει νέες θεωρήσεις και όρους προς κοινή χρήση οι οποίοι, αποκομμένοι από το συμβατικό πλαίσιο, προκαλούν νέες ρήξεις και συνδέσεις νοήματος. Η ύπαρξη του Ereignis εξηγεί ο Heidegger οφείλεται ακριβώς σε αυτήν την προσφορά, στο να μπορεί να υφίσταται ως μία πηγή νέων δυνατοτήτων η οποία είναι σε θέση να ωθήσει τη διένεξη ενός νέου κινήματος ελεύθερου και απελευθερωτικού για το λεξιλόγιο και όχι ως ένα τελεσίδικο αποτέλεσμα.

Αυτές τις οδούς ακολουθεί ο Τάσος Πρωτοψάλτου στο δικό του «πεδίο του γεγονότος» και που στην πραγματικότητα χαρακτηρίζουν την παραστασιακή τέχνη: μία πράξη η οποία πραγματοποιεί διαδρομές χαραγμένες από προβληματισμούς οι οποίοι δεν μπορούν να περιοριστούν σε απαντήσεις αλλά παράγουν υποθέσεις που χαράζουν πορείες, δίνουν χώρο στις σκέψεις, ανοίγουν νέα περάσματα στο πιθανό, εξηγούν αλλά και ταυτόχρονα διατηρούν την έκπληξη της έμπνευσής τους.

Carlo Bozzo

Καθηγητής

Ακαδημία Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας

Ατέρμονες Σκέψεις

Μητροπολιτικές Ρωγμές

[...]Οι καλλιτέχνες της έκθεσης ανταποκρίνονται στον προβληματισμό της σχέσης του ατόμου με την κοινωνία και τη δυνατότητα παρέμβασης σε αυτή αναλύοντας την απρόσωπη μοναξιά του πολίτη και αντιδρώντας με αφετηρία τη δράση στο εσωτερικό του αστικού χώρου[...]Σκοπός των καλλιτεχνών δεν είναι ο ακριβής καθορισμός του χώρου που μπορεί να καταλάβει το υποκείμενο, αλλά το μέσο για να ενεργοποιήσει έναν προβληματισμό και μια συσχέτιση με την κοινωνία της οποίας αποτελεί μέρος: οι καλλιτέχνες αυτοί δεν μας μιλούν για φυλακές-αποδράσεις αλλά για καταστάσεις του εγώ ως σωματική παρουσία από την οποία μπορούν να οριστούν σχέσεις[...]Ο Τάσος Πρωτοψάλτου χρησιμοποιεί τις μεθόδους της θεαματικής εμφάνισης και της σκηνοθετημένης παρουσίας για να αναπτύξει έναν στοχασμό για το παιχνίδι της ταυτότητας και της διαρκούς δόμησης της μέσα από στερεότυπα, ενδυματολογικούς κώδικες και συμπεριφορές. Σε ένα video του ο καλλιτέχνης παρουσιάζεται να «εκτίθεται» σε μια βιτρίνα μέσα στην πόλη. Αυτή η έκφανση των πολλών προσωπικοτήτων που θα μπορούσε να ενδυθεί ο καλλιτέχνης εξισορροπείται με μία in situ εγκατάσταση στο χώρο της γκαλερί SESV όπου ο καλλιτέχνης έχει καλύψει το πάτωμα με μία διαφανή μεμβράνη: αυτή είναι προορισμένη να φέρει τα ίχνη από το πέρασμα των ανθρώπων ορίζοντας έτσι έναν ακριβή σκηνογραφικό τόπο όπου η απόσταση μεταξύ θεατή και θεώμενου ακυρώνεται πλήρως.

Lorenzo Bruni

Κριτικός Τέχνης –Επιμελητής

Έργο (ε)αυτό

Το καλλιτεχνικό λεξιλόγιο του Τάσου Πρωτοψάλτου ξεφεύγει από τη συμβατική προσέγγιση, χωρίς όμως να αποκλείει (ή, να ...υποτιμά) αυτό που άμεσα - απτά υπάρχει γύρω του, είτε ως παράδοση είτε ως «τρέχον» συμβάν. Αντιθέτως, ιδιαίτερα ενδιαφέρεται γι' αυτό, με έναν τρόπο, όμως, και μιαν αντίληψη και προσέγγιση, όπου το «γνωστόν» και «δεδομένον» επεξεργάζονται, ιδωμένα από άλλου είδους οπτική γωνία και «ιδέα». Και όταν το θέμα, το οποίο προσεγγίζει και παρουσιάζει καλλιτεχνικά, αφορά βασικές δομές μιας κοινωνίας, τότε η «έκφρασίς» του εκλαμβάνει διαστάσεις εξόχως πολιτικές (με την κύρια σημασία τού όρου).

Στις περιπτώσεις, μάλιστα, κατά τις οποίες εντάσσεται μέσα σ' αυτή την «έκφραση» και ο ίδιος (ως σώμα, κίνηση, δράση...), επιδιώκοντας την με κάθε ρίσκο εντονότατη έκθεση -πράγμα που συχνά συμβαίνει και αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό του έργου του- αυτός καθίσταται έργο και το έργο (ε)αυτός. Μια τέχνη - τεχνική, κατά την οποία έργο απολύτως προσωπικό διαμορφώνεται-παρουσιάζεται μία και μοναδική φορά, ενώ, όταν υπάρχει «δεύτερη φορά» (πράγμα σπάνιο), το έργο δεν επαναλαμβάνεται πότε ίδιο κι απαράλλακτο...

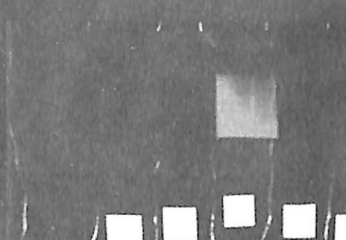
Το σπουδαιότερο, ίσως, στην περίπτωση του Τάσου Πρωτοψάλτου, όπως και άλλων καλλιτεχνών της πόλης, είναι ότι βρίσκεται εδώ, υπάρχει μες στην πόλη, εμπνέεται απ' αυτήν, δρα γύρω μας. Τι μπορεί να σημαίνει αυτό για μια πόλη που χρόνια τώρα παραπαίει και σ' αυτήν την επικινδύνως ενδιαφέρουσα εποχή, όπου, είτε το αντιλαμβανόμαστε-παραδεχόμαστε είτε όχι, καταφύγιο λύτρωσης και σωτηρίας αποτελεί η συλλογικότητα, όπου επιτακτικότερα επανατίθενται ζητήματα όπως αυτά της διαμόρφωσης της «ταυτότητας», του «εγώ», του «εμείς», «ποιοι είμαστε, πού πάμε και γιατί», όπου γύρω μας όλα καταρρέουν και όπου επιβάλλεται η άμεση αναθεώρηση της άθλιας και καταστροφικής σχέσης μας με τον «δημόσιο χώρο» και την «κοινότητα»; Μπορεί κάποιος «αρμόδιος φορέας», να απαντήσει ή, έστω, να σκεφτεί;

Από την ημέρα της γνωριμίας μας, μια γόνιμη συνεργασία αναπτύχθηκε, η οποία δεν διεκόπη μέχρι σήμερα, ούτε κατά τα χρόνια των σπουδών του στη Φλωρεντία. Συνεργαστήκαμε σε ποικίλων ειδών καλλιτεχνικές απόπειρες: κατασκευές και δημόσια δρώμενα («Κούκλες και Άγγελοι μες στην πόλη» -Χριστούγεννα 1997), θεατρική παράσταση («Της θάλασσας η θυγατέρα» -ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας, 1998 και 2000), performance για το έργο τού ποιητή Μίλτου Σαχτούρη («Ποιος είναι ο τρελός λαγός» -Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας, Μάρτιος 2005), μέχρι πρόσφατα (07/12/2010): «Αναζητώντας θραύσματα χώρου και χρόνου στη σκηνή» (Εργαστήριο «Σκηνογραφίας - Ενδυματολογίας» του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας, στη Φλώρινα, όπου διδάσκει) και την επικείμενη «Γυνή πλέουσα» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (πολυμεσική εγκατάσταση).

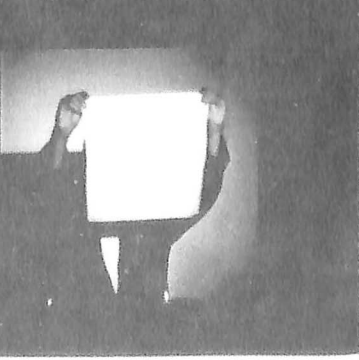
Κάποιο βράδυ του 1995(;) ο Τάσος Πρωτοψάλτου, μαθητής ακόμη της Α' Λυκείου, ανέβηκε γεμάτος ένταση και ανήσυχο βλέμμα τα σκαλιά ενός καταρρέοντος οικοδομήματος στην αρχή της Κεντρικής οδού, προκειμένου να παρακολουθήσει, εάν δεν με γελάει η μνήμη μου, την παράσταση «Η κυρία δεν πενθεί», που είχε σκηνοθετήσει, στη μικρή αίθουσα της θεατρικής ομάδας μας «Απάνοιξη», μετεξέλιξη ενός αρχικού πυρήνα μιας σχολικής θεατρικής ομάδας, που είχε στήσει στις αρχές τού '91. Ο χώρος και η ομάδα λειτούργησε δημιουργικά (με τη συμπαράσταση φίλων και συνεργατών, όπως ο Αντώνης Στεφανόπουλος) κατά την περίοδο 1992-1999. Όσο περνούν τα χρόνια, σκέφτομαι πως ο σπόρος, ο οποίος έπεσε αρχικά σε μια σχολική θεατρική ομάδα και ριζωσε αμέσως μετά στην «Απάνοιξη», έδωσε καρπό καλό: μαζί με τον ξεχωριστό Τάσο Πρωτοψάλτου, ο εξαίρετος Γιώργος Καραμίκος, η σπουδαία Σοφία Καραγιάννη (η οποία θα βρεθεί στην πόλη μας τον Μάρτιο με την πολύ καλή παράστασή της «Μην παίζεις με τα χώματα»), η Ρία Μαζίνη του συγκροτήματος "Micro", και άλλα παιδιά, όπως ο μουσικός Κώστας Τσαφής και η αδερφή του Αντιγόνη, ζωγράφος, βρήκαν τη δυνατότητα να εκφραστούν -και, ενδεχομένως, να αντιληφθούν βαθύτερες ανάγκες τους- μέσα από εκείνη τη μικρή αίθουσα (χωρίς αυτό, βέβαια, να σημαίνει ότι καθόρισε απόλυτα και απαρέγκλιτα την εξέλιξή τους).

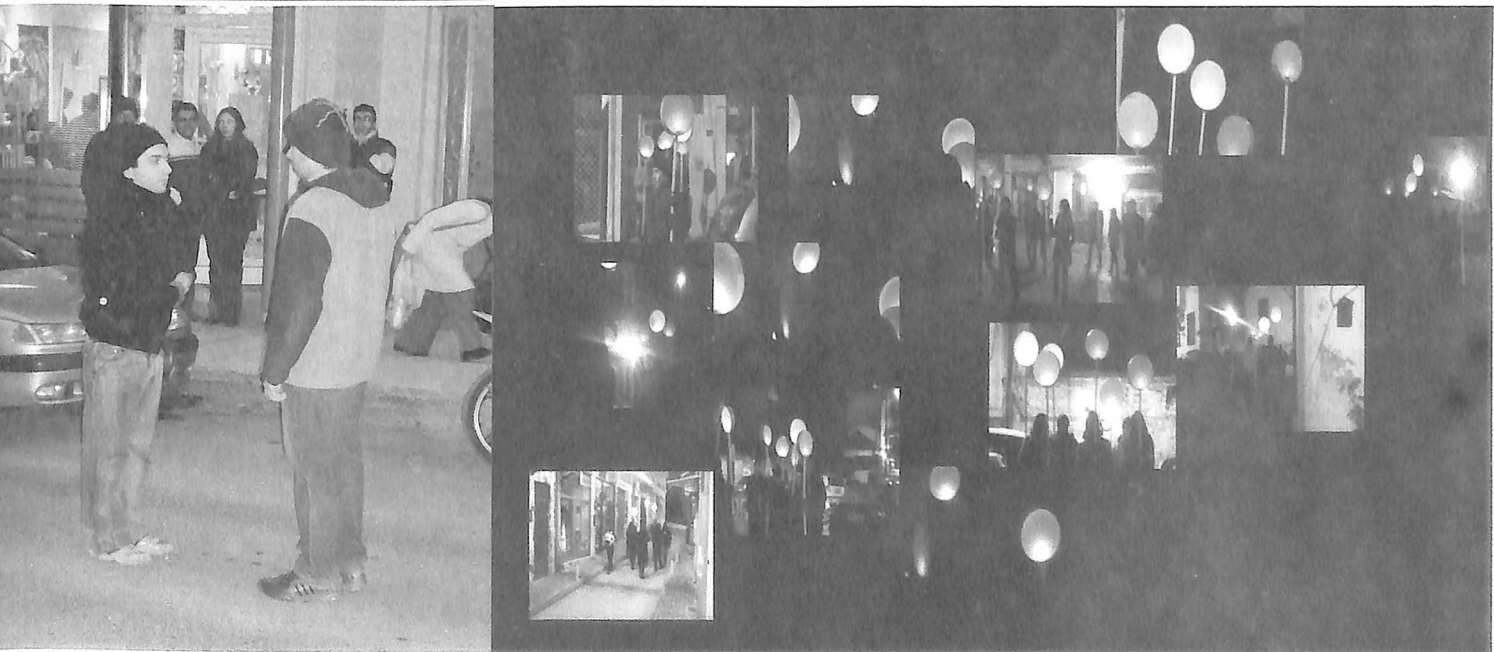
Για την επιβίωση της καλλιτεχνικής ομάδας μας «Απάνοιξη» και της μικρής αίθουσάς της, κανείς «αρμόδιος φορέας» δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ. Ας είναι. Το έργο της διασώζουν, εκτός από κάποιες φωτογραφίες, οι πορείες σπουδαίων και καταξιωμένων σήμερα καλλιτεχνών...

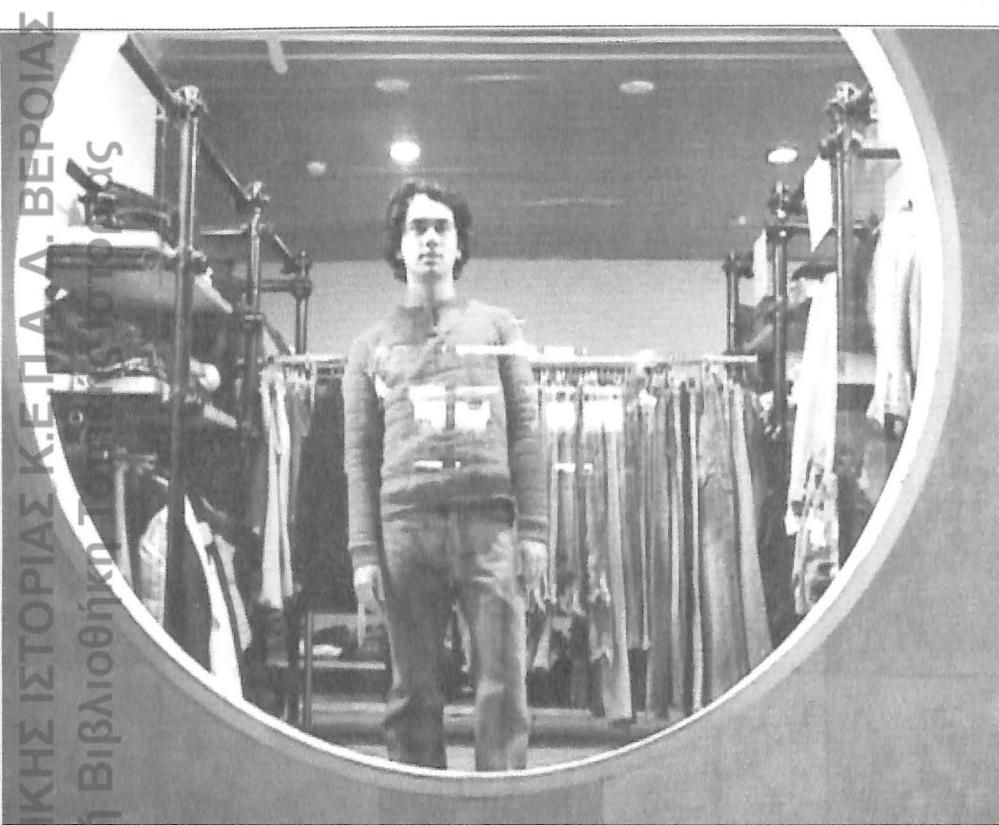
Γιάννης Καισαρίδης

Το πεδίο δράσης του Πρωτοψάλτου
μεταβαλλόμενο. Από τη σκηνή ενός

Τάσος Πρωτοψάλτου Κατάλογος έργων

Σελ. 3

Μια βραδιά στην Όπερα, παράσταση, σκηνοθεσία: Τάσος Πρωτοψάλτου, σοπράνο: Μαρία Παλάσκα, πιάνο: Μιχαήλ Ζέκε, Αντωνιάδεις Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Βέροια 2008

Σελ. 6

(επάνω αριστερά) **Πρελούδιο για την αυτοπροσωπογραφία του καλλιτέχνη**, performance, Sant' Agata dei Gotti, Sannio Film Festival 2005
(επάνω δεξιά) **Magnetico**, παράσταση, σκηνοθεσία: Fabrizio Crisafulli, Opera Studio, Φλωρεντία 2004
(κάτω) **Τέλος του Παινιδιού**, Samuel Beckett, παράσταση, σκηνοθεσία: Γιάννης Καισαρίδης, Κτίριο Σαράφoglou, Βέροια 1999

Σελ. 7

(επάνω) **Cylinders of Open Communication**, εγκατάσταση, 9η Biennale Νέων Καλλιτεχνών, Ρώμη 1999
(μέση) **Meeting#1**, παράσταση, σκηνοθεσία: Τάσος Πρωτοψάλτου, Ακαδημία Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας 2004-2005
(κάτω αριστερά) **Shine**, performance στο δημόσιο χώρο, συμμετοχή: Θεόφιλος Πρωτοψάλτου, Οδός Περικλέους, Βέροια 2005
(κάτω δεξιά) **Άστρα**, θεατρική performance στο δημόσιο χώρο, Ιστορικό κέντρο Βέροιας 2007

Σελ. 8 - 9

(επάνω) **Personal Mythologies: The Dress Fiction**, performance στο δημόσιο χώρο, έκθεση Gallery SESV, Φλωρεντία 2005
(κάτω) **Personal Mythologies: The Dress Fiction (The Loss)**, performance, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη 2009

«Στο έργο Personal Mytologies:The Dress Fiction ο Τάσος Πρωτοψάλτου δημιουργεί μία fiction με πρωταγωνιστή τον ίδιο και την γκαρνταρόμπα του. Ο καλλιτέχνης "εκτίθεται" σε μία βιτρίνα μέσα στην πόλη δοκιμάζοντας μια καταγυστική αλλαγή look και αναπτύσσοντας έτσι ένα στοχασμό πάνω στο παιχνίδι της ταυτότητας και της διαρκούς δόμησης της μέσα από στερεότυπα, ενδυματολογικούς κώδικες και συμπεριφορές. Ένας ύμνος στη στιλιστική φρενίτιδα του life style. (...) Το πεδίο δράσης του Πρωτοψάλτου φαντάζει ποικιλόμορφο και συνεχώς μεταβαλλόμενο. Από τη σκηνή ενός θεάτρου έως και μια ολόκληρη πόλη».

Lorenzo Bruni

Κριτικός Τέχνης - Επιμελητής

Αγορά και Επαγγελματίες στη Βέροια τέλη 19ου και αρχές 20ου αιώνα

Δημήτρης Πυρινός

Εκπαιδευτικός, Οικονομολόγος, Ιστορικός ερευνητής

*Η έρευνα και η συγγραφή της ιστορίας, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μόνο μια συνεχής
ανερώτηση πάνω στους περασμένους χρόνους, βασισμένη στον σημερινό προβληματισμό,
στις ανησυχίες που μας περιβάλλουν και μας ποιορούν καθημερινά.*

Fernand Braudel, La Méditerranée

Στα τέλη της οθωμανικής περιόδου σημειώθηκαν στον ελλαδικό και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τον κοινωνικοοικονομικό μετασχηματισμό των Βαλκανίων κατά τον 19ο αιώνα. Οι επιρροές από τον Ευρωπαϊκό διαφωτισμό, τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των δυτικών κρατών, αλλά και οι απόψεις μιας μερίδας Οθωμανών πολιτικών να αντιμετωπίσουν την εσωτερική –σε πολλά επίπεδα– κρίση της αυτοκρατορίας, επέβαλαν μια σειρά μεταρρυθμίσεων που σκοπό είχαν τον εκσυγχρονισμό του κράτους και την εναρμόνισή του με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, (περίοδος μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ, 1830 έως 1860). Οι μεταρρυθμίσεις, αν και δεν εφαρμόστηκαν με συνέπεια, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για ωφέλιμες αλλαγές· δόθηκαν προνόμια και ελευθερίες στα υπόδουλα έθνη για την ανάπτυξη του εμπορίου και κατ' επέκταση της οικονομίας της χώρας. Οι λαοί της Βαλκανικής διείσδυσαν ενεργά στον μηχανισμό των διεθνών συναλλαγών, επωφελοόμενοι και από τις ευνοϊκές συγκυρίες τις οποίες διαμόρφωσε ο ανταγωνισμός των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στην προσπάθειά τους να κυριαρχήσουν στην περιοχή. Οι εμπορικές συμφωνίες που υπέγραψε η Οθωμανική Αυτοκρατορία με τα Ευρωπαϊκά κράτη δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την εγκατάσταση Οθωμανών υπηκόων στο εξωτερικό. Η αύξηση των οικονομικών δραστηριοτήτων που ενισχύθηκαν από τις διακρατικές σχέσεις με τη Δύση ευνόησαν περισσότερο τους ομόδοξους χριστιανούς υπηκόους, οι οποίοι χάρη στις μεταρρυθμίσεις αυτές, είχαν αποκτήσει και το δικαίωμα της γαιοκτησίας. Ήδη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται μια βαθμιαία μετατόπιση της εγγείου ιδιοκτησίας, από τους παλαιούς Τούρκους γαιοκτήμονες στους οικονομικά ισχυρούς χριστιανούς. Έλληνες και άλλοι βαλκάνιοι, έπαιζαν καταρχήν τον ρόλο των ενδιαμέσων μεταξύ των εγχώριων και εισαγόμενων προϊόντων. Η επέκταση των δραστηριοτήτων των Ελλήνων και η ίδρυση παροικιών στα σημαντικότερα κέντρα της Ευρώπης, κατά τα τέλη του 18ου αιώνα, τους επέτρεψε να ελέγχουν άμεσα σημαντικό τμήμα του εισαγωγικού-εξαγωγικού εμπορίου της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Έτσι, οι Έλληνες της ομογένειας, (Βόρειος ελλαδικός χώρος, Βαλκάνια, Πόντος, Μικρασία) κατέλαβαν κυρίαρχη θέση στις αγορές ενώ ήταν και οι ισχυρότεροι σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο από τις υπόλοιπες εθνότητες της παρακμάζουσας πολυπολιτισμικής Οθωμανικής χώρας, ακόμη και σε σύγκριση με τους κατοίκους του ελληνικού κράτους· είναι αποδεκτό, από την πλειονότητα των ιστορικών, ότι η πιο γερή ομάδα της ελληνικής αστικής τάξης εκείνη την εποχή δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε έξω από τα σύνορα του μέχρι τότε διαμορφωμένου ελεύθερου ελληνικού κράτους, στην περιοχή της δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης, αλλά και σε προηγμένα Ευρωπαϊκά κράτη.

Εκτός αυτών των προνομίων της Πύλης στους ορθόδοξους υπηκόους, ένας ακόμη σημαντικός πολιτιστικός παράγοντας ήταν το ότι είχε καθιερωθεί, ως επίσημη γλώσσα των οικονομικών συναλλαγών, η ελληνική. Από τα μέσα του δεκάτου ογδόου αιώνα τα ελληνικά ήταν η γλώσσα του εμπορίου, ενώ και η υιοθέτηση ελληνικών ονομάτων από άτομα ξένης εθνικής προελεύσεως, δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο. Σε αυτό φυσικά συνετέλεσε και το Οικουμενικό Πατριαρχείο που είχε υπό την σκέπη του όλο το ορθόδοξο χριστιανικό millet της αχανούς οθωμανικής χώρας. Για ένα μεγάλο

διάστημα ο Έλληνας επιχειρηματίας ήταν ο ενδιάμεσος μεταξύ Δύσης και Ανατολής και αυτό το γεγονός οδήγησε στην αλυσιδωτή ανάπτυξη των ελλήνων μικροεμπόρων και βιοτεχνών που δρούσαν σε μικρότερες γεωγραφικές περιφέρειες, αφού και η υποστήριξη στους ομοεθνείς ήταν δεδομένη. Ενδεικτικά, στο σύνολο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το 49% των βιομηχανικών επιχειρήσεων ανήκε στο ελληνικό κεφάλαιο, ενώ στην Σμύρνη, το ποσοστό αυτό ξεπερνούσε το 70%. Επιπλέον, η έφεση στα γράμματα και τις τέχνες ήταν δεδομένη για τους 'ραγιάδες' οι οποίοι, δια μέσου της εκπαίδευσης και των μηχανισμών της ορθόδοξης εκκλησίας είχαν άριστες πολιτισμικές επιδόσεις, ενώ πολλοί σπούδαζαν σε διάφορα πανεπιστήμια της Ευρώπης της Κωνσταντινούπολης και των Αθηνών. Πέρα λοιπόν από την οικονομία, ο εκσυγχρονισμός είχε αγγίξει πολλές πλευρές του κοινωνικού οργανισμού, όπως την εκπαίδευση, τις υπηρεσίες υγείας, τις τέχνες κ. ά.

Για την Μακεδονία, ειδικά στα αστικά κέντρα, η φεουδαρχική οθωμανική κοινωνία συνδεόταν στενά με την αναπτυσσόμενη παγκόσμια οικονομία, πυρήνας της οποίας ήταν η κεντρική και βορειοδυτική Ευρώπη. Ανάλογη η εικόνα στη Βέροια, για την οποία ο Ν. Ιγγλέσης, στον «Οδηγό Ελλάδος του 1910-11», περιγράφει συνοπτικά την διοικητική, οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης και μεταξύ αυτών, καταγράφει ονομαστικά τους επαγγελματίες της πόλεως κατά ειδικότητα. Με την ανάλυση, την συσχέτιση και διασταύρωση αυτών των δεδομένων με συναφή στοιχεία, θα φωτογραφηθεί η αγορά και η επαγγελματική δραστηριότητα των κατοίκων της πολυπολιτισμικής πόλης, που είχε διαμορφωθεί λίγες δεκαετίες πριν την απελευθέρωση και ένταξή της στο ελληνικό κράτος.

Για την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα της παρούσας μελέτης, πρέπει να επισημανθεί ότι: α) τα δεδομένα δεν προέρχονται από κάποια επίσημη ή κρατική απογραφή· ωστόσο, διασταυρωμένα με άλλες ιστορικές πηγές και ενδείξεις, εκτιμώ ότι μας δίνονται τα περισσότερα κομμάτια από το παζλ της επαγγελματικής δραστηριότητας της πόλης, β) δεν συμπεριλαμβάνονται γεωργοί, εργάτες, υπάλληλοι δημόσιοι ή ιδιωτικοί, γ) η καταγραφή των ονομάτων από τον συγγραφέα δεν εξυπηρετούσε έμμεσα ελληνικά συμφέροντα (στα πλαίσια των εθνικών βαλκανικών διεκδικήσεων) αφού σε άλλες περιγραφές ελληνικών πόλεων στο βιβλίο του, εμφανίζεται πλήθος επαγγελματιών με ξενικά ονόματα, δ) σε αρκετές περιπτώσεις συναντάται το ίδιο όνομα σε δύο ή και παραπάνω επαγγελματικές κατηγορίες· πιθανόν πρόκειται για απλή συνωνυμία ή πολλαπλή απασχόληση, ε) κάποια από τα ονόματα, είναι πιθανό να μην είχαν μεταφερθεί και γραφτεί σωστά από τον συγγραφέα ή τον τυπογράφο ή να έχουν αλλάξει μεταγενέστερα.

Βέροια, (η), πόλι παλαιά, μεγάλη, με θρόνο μητροπολίτου... Απ' αυτήν ευγαίνουν τα εξαίρετα πεσχήρια όπου διασκορπίζονται εις όλη την Τουρκία και εις άλλα μέρη ακόμ.

Δ. Φιλιππίδης, Γ. Κωνσταντάς, Γεωγραφία Νεωτερική

Η πόλη, ως γενική έννοια, βρίσκεται στο επίκεντρο κάποιου ευρύτερου χώρου και λειτουργεί σαν ένας ηλεκτρικός μετασχηματιστής. Αυξάνει τις τάσεις, επισπεύδει τις ανταλλαγές και αναμοχλεύει διαρκώς τις ζωές των ανθρώπων σε αντίθεση με την σχετική αδράνεια της υπαίθρου. Η πόλη της Βέροιας, από τα αρχαία και βυζαντινά χρόνια, ήταν οικονομικός πόλος-σταθμός της ευρύτερης περιοχής. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας ήταν κέντρο διοίκησης της ομώνυμης επαρχίας και έδρα της ορθόδοξης Μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης. Ανάμεσα στις εκατό μεγαλύτερες πόλεις ολόκληρης της Μακεδονίας, κατείχε την έβδομη θέση με πληθυσμό 12.080 κατοίκους. (Τουρκική στατιστική, 1905).

Από το 1870 και μετά, η οικονομική πρόοδος σημειώθηκε κυρίως με την κατασκευή δημοσίων έργων και κυρίως όταν άρχισαν να πραγματοποιούνται οι σιδηροδρομικές συνδέσεις οι οποίες ευνόησαν την κυκλοφορία ανθρώπων αλλά και νοοτροπιών. Το 1874 ολοκληρώθηκε η σύνδεση Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου και η επίδραση του σιδηροδρόμου στις ενδιάμεσες πόλεις-σταθμούς, ανάμεσα σε αυτές και η Βέροια, ήταν σημαντική. Η σταθερή και γρήγορη τροφοδότηση εμπορευμάτων σε χαμηλότερες τιμές, ενίσχυσε τα καταστήματα και τις εμπορικές επιχειρήσεις. Οι καλλιεργητές φρούτων και λαχανικών μπορούσαν να στέλνουν και να πωλούν τα προϊόντα τους στις επεκτεινόμενες και προσβάσιμες πλέον αγορές. Η Βέροια, (και η Νάουσα) συγκέντρωσαν και το ενδιαφέρον επενδύσεων επειδή προσέφεραν φθηνή ενέργεια από τις υδατοπτώσεις. Τα παραπάνω συνετέλεσαν στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής και ειδικότερα της υφαντουργίας. Έτσι, η οικονομική ευρωστία της πόλης, και δη του ελληνικού πληθυσμού ήταν σημαντική, με κύρια ασχολία το εμπόριο, ενώ υπήρχαν μηχανικά υδροκίνητα νηματουργεία, αρκετοί αλευρόμυλοι, μύλοι παραγωγής σησαμέλαιου και διάφορες βιοτεχνίες, όπως οι κατασκευαστές σάρωθρων (σκούπες) που έκαναν εξαγωγές μέχρι και τα Ιωάννινα. Η γονιμότητα του εδάφους επέτρεπε την παραγωγή πολλών και ποικίλων προϊόντων, μεταξύ των οποίων, *δημητριακούς καρπούς, λαχανικά, σησάμια, όσπρια, κουκούλια, ρόδια, σπώρας, και όρυζαν*. Τα πλούσια δάση και τα λιβάδια επέτρεπαν την παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων με την κτηνοτροφία προβάτων, κατσικιών και αλόγων. Από τα δάση του Βερμίου έβγαιναν ξυλάνθρακες και μάρμαρα εκλεκτής ποιότητας.

Όσον αφορά τον πληθυσμό, όπως σε κάθε πόλη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, η Βέροια ήταν ένα μωσαϊκό εθνοτήτων. Το ελληνικό στοιχείο διατηρούσε την υπεροχή και λίγο πριν το 1912, αριθμούσε 13.000 περίπου κατοίκους, από τους οποίους 6.000 ήταν Έλληνες, 5.500 Τούρκοι και οι υπόλοιποι ήταν κυρίως Εβραίοι και λίγοι Τσιγγάνοι. Κύρια χαρακτηριστικά του πληθυσμού της πόλης, η πολυεθνική σύνθεση και η κοινοτική οργάνωση. Η κάθε μια από τις φυλετικές κοινότητες κατοικούσε σε σχετικά απομονωμένους μαχαλάδες, με τη δική τους θρησκεία, γλώσσα, σχολεία και έθιμα. Σημείο συγχρωτισμού των κατοίκων της πολυπολιτισμικής πόλης ήταν η αγορά, το εμπορικό κέντρο, που υπήρχε στο ίδιο μέρος από τα βυζαντινά χρόνια στον χώρο της οποίας περνούσε αναγκαστικά, και ο πιο φτωχός πολίτης ανεξαρτήτως εθνικότητας, θρησκείας, γλώσσας. Ο κόσμος του εμπορίου, αυτό το πλήθος, με την συνοχή του, τις αντιθέσεις του και τις αλυσιδωτές εξαρτήσεις του, ήταν η καρδιά της κοινωνίας με τις οικονομικές ανταλλαγές που «σάρωναν» τον καταμερισμό της εργασίας και της επαγγελματικής εξειδίκευσης, η οποία είχε σε μεγάλο βαθμό εθνοτική βάση. Τα πιο πολλά καταστήματα και εργαστήρια, βρισκόντουσαν κυρίως γύρω από την πλατεία του Αγίου Αντωνίου. Λόγω της έλλειψης αστυνόμευσης από τις τουρκικές αρχές, οι μαγαζάτορες και οι εμπορευόμενοι επαγγελματίες διόριζαν και νυχτοφύλακες για την προστασία των καταστημάτων τους.

Η εμφάνιση πολλών νέων επαγγελμάτων την εποχή εκείνη ήταν αποτέλεσμα της προόδου που είχε γίνει στην σχολική εκπαίδευση, και την μετέπειτα φοίτηση πολλών μαθητών σε ανώτερες σχολές της Θεσσαλονίκης, της Αθήνας αλλά και Ευρωπαϊκών πόλεων. Χώρος σχεδόν πολιτικός, το σχολείο στην περίοδο των βαλκανικών αναμετρήσεων, κατείχε κεντρική θέση στην ζωή της πόλης, πολιτισμικά αλλά και πολεοδομικά, (Το σημερινό εντυπωσιακό κτίριο που στεγάζει το Δημαρχείο Βέροιας οικοδομήθηκε από την ελληνική κοινότητα για την σχολική εκπαίδευση το 1908). Οι εξετάσεις στο τέλος της χρονιάς ήταν πραγματικό κοσμικό γεγονός, παρουσία ελληνικών αλλά και οθωμανικών αρχών. Σχετική έρευνα στα μαθητολόγια των σχολείων της Βέροιας την ύστερη περίοδο της τουρκοκρατίας, όπου καταχωρείται το «επάγγελμα πατρός» των μαθητών, αποκαλύπτει ένα μεγάλο πλήθος επαγγελμάτων, που σκιαγραφεί με κάποια ακρίβεια τις επαγγελματικές δομές της ελληνορθόδοξης κοινότητας: Το υψηλότερο ποσοστό ανήκει στην κατηγορία του εμπορίου, ενώ ακολουθεί σοβαρός αριθμός επαγγελμάτων που κατατάσσονται και αυτοί στην ανώτερη

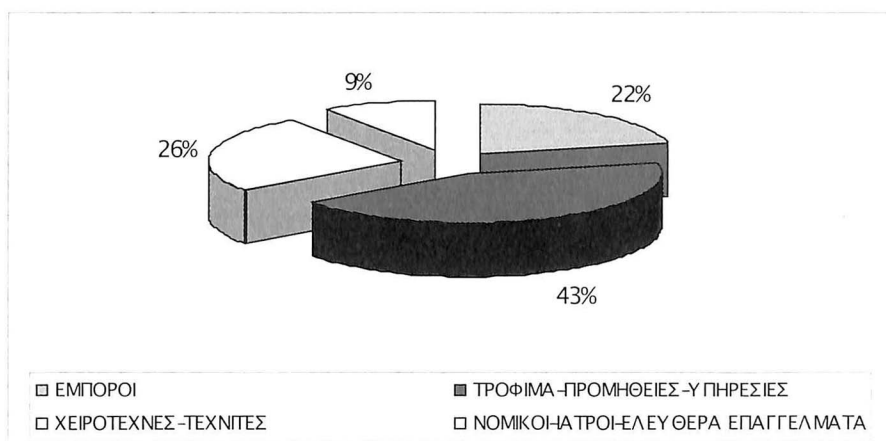
κοινωνική σφαίρα για την εποχή εκείνη, όπως παντοπώλες, ιερείς, ράπτες, ξενοδόχους, κρεοπώλες, ιατρούς, κτηματίες, δάσκαλους, τραπεζίτες, χρυσοχόους. Μεγάλο πλήθος κατέχουν οι τεχνίτες και μικροβιοτέχνες, όπως μαχαιροποιοί, χαλκουργοί, σαρωθροποιοί, μπαλωματῆδες, κλειθροποιοί, ενώ δεν λείπουν από τους δρόμους της πόλης και οι πλανόδιοι αγωγιάτες, αχθοφόροι, μπεμπλετζήδες και καραγωγείς.

Στον κατάλογο του *Οδηγού Ελλάδος 1910-11*, για την πόλη της Βέροιας, παρουσιάζονται 43 επαγγελματικές κατηγορίες, με ονόματα των επαγγελματιών και τις επωνυμίες των επιχειρήσεων. Οι περισσότερες αναφέρονται σε προσωπικές επιχειρήσεις, όμως αρκετοί είναι και οι συνεταιρισμοί, που στις πιο πολλές των περιπτώσεων αφορούν μάλλον συγγενικά πρόσωπα.

Ως προς το φύλο, διαπιστώθηκε ότι σε καμία περίπτωση δεν συναντάται γυναικείο όνομα. Την γυναικεία εργασία βέβαια, αγνοούσαν συνήθως οι κλασικές στατιστικές για την οικονομία, ακόμη και οι αιρετικές για την παραοικονομία, που συνήθως πρόκειται για την οικιακή εργασία ή την επαγγελματική όταν είναι σύζυγοι επαγγελματιών, βιοτεχνών ή αγροτών. Ο βαθμός ανάμειξης των γυναικών στην εργασία εκείνη την εποχή είχε αυξηθεί και πολλές από αυτές εργάζονταν, ωστόσο δεν καταγράφονται σε επαγγελματικούς ή φορολογικούς καταλόγους.

Οι κατηγορίες των αποικιακών, άνθρακα, εγχωρίων προϊόντων, ετοιμών ενδυμάτων, υφασμάτων, ζώων, ξύλων, σιδηρικών, ποτών, κατέχουν επίλεκτη θέση στο επαγγελματικό τοπίο της Βέροιας. Πολυπληθέστερα εμφανίζονται τα επαγγέλματα των εμπόρων εγχωρίων προϊόντων, των υφασμάτων, των παντοπωλών, των ποτοποιιών και των υποδηματοποιών. Πρόκειται για τα επαγγέλματα που εξυπηρετούσαν τις απαραίτητες ανάγκες των κατοίκων: της διατροφής, της κατοικίας, της ένδυσης. Σε μια γενική επαγγελματική ταξινόμηση, τα καταστήματα τροφίμων, προμηθειών υπηρεσιών έχουν το 43%, οι τεχνίτες- χειροτέχνες το 26%, τα εμπορικά μαγαζιά το 22%, και τα νομικά-ιατρικά-ελεύθερα επαγγέλματα το 9%.

Επαγγελματική ταξινόμηση

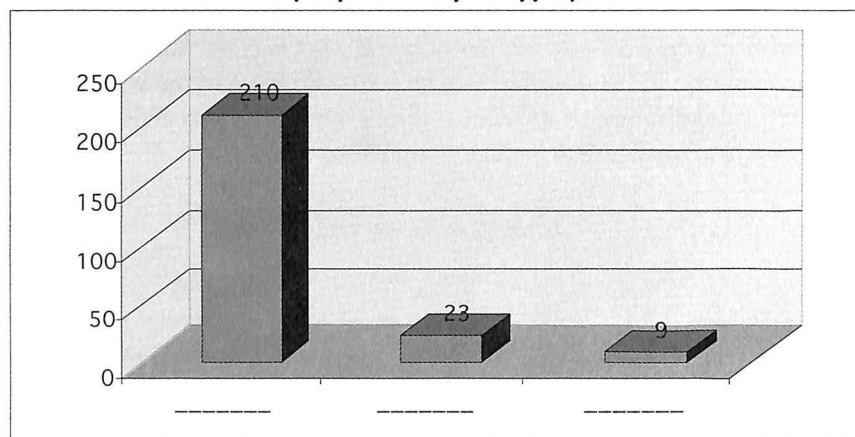

Η στατιστική ανάλυση των επαγγελματιών και της αγοράς της Βέροιας ως προς την εθνικότητα, αντικατοπτρίζει την γνωστή γενικότερη κατάσταση στην οθωμανική αυτοκρατορία: Οι Έλληνες κατείχαν την κυρίαρχη θέση στην κοινωνική και οικονομική ζωή, ενώ ελάχιστα ήταν τα επαγγέλματα που επιδίδονταν οι Τούρκοι, που εξακολουθούσαν πάντοτε να είναι στρατιωτικοί, στρατοκρατικοί παράγοντες, δημόσιοι υπάλληλοι, ή εισοδηματίες τσιφλικούχοι με μεγάλα κτήματα και δε μπόρεσαν να ασχοληθούν με τα περισσότερα από τα επιτηδεύματα, το μεγάλο εμπόριο και τις συναλλαγές που ήταν σχεδόν αποκλειστικό προνόμιο των Ελλήνων. Ολόκληρη σχεδόν η οικονομία της αχανούς οθωμανικής χώρας κατευθυνόταν από τους Έλληνες γιατί εκτός των παραπάνω οι Τούρκοι περιφρονούσαν το εμπόριο και τη χειροτεχνία, αφοσιωμένοι στη δημόσια διοίκηση και περισσότερο στη γεωργία από καταγωγή και από παράδοση. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις τρέπονταν σε διάφορα επαγγέλματα ή επιστήμες. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ήταν κυρίως στα χέρια των Εβραίων, έτσι το επάγγελμα του αργυραμοιβού εξασκούσαν από τρεις Εβραίους και δύο ορθόδοξους. Για τον ελληνικό πληθυσμό, σημαντική ήταν η τραπεζική δραστηριότητα

της εκκλησίας του Αγ. Αντωνίου στο πλαίσιο της γενικότερης οργάνωσης της κοινότητας και του κοινωνικού της έργου. Την ανώτερη δικαστική εξουσία κατείχαν οι τουρκικές αρχές, έτσι βλέπουμε ότι το επάγγελμα του δικηγόρου ασκείται κυρίως από Τούρκους και έναν Ελληνικής καταγωγής. Σημειωτέον ότι ο συμβολαιογράφος και ο δικηγόρος για τα θέματα της Ελληνικής κοινότητας Βέροιας, ήταν Οθωμανός. Για θέματα αστικής φύσεως στην ελληνική κοινότητα υπήρχε δικαστήριο συγκροτημένο από την ορθόδοξη εκκλησία και λαϊκούς. Για το επάγγελμα του σαγματοποιού και αυτό του πανδοχέα αυτά ήταν σε χέρια μωαμεθανών. Για τα υπό ανάπτυξη ελεύθερα επαγγέλματα, του ιατρού και του φαρμακοποιού, αυτά εξασκούνται αποκλειστικά από κατοίκους ελληνικής καταγωγής, το ίδιο και για τους ποτοπώλες, αφού τα οινόπνευματώδη ήταν απαγορευμένα για τους μουσουλμάνους.

Συνολικά, σύμφωνα με την εθνική προέλευση των ονομάτων των επαγγελματιών που καταγράφει ο Ν. Ιγγλέσης, αν και στον γενικό πληθυσμό οι τούρκοι είναι περίπου ίσοι με τους έλληνες, η επαγγελματική δραστηριότητα στην συντριπτική πλειοψηφία της που αγγίζει σχεδόν το 90%, ανήκει στους δεύτερους, (210 εγγραφές). Η παρουσία των Τούρκων στην αγορά είναι μηδαμινή σε σύγκριση με τον πληθυσμό τους, (23 εγγραφές). Οι Εβραίοι, παρουσιάζουν, αναλογικά με τον πληθυσμό τους λίγο καλύτερη εικόνα δίχως όμως να επιβεβαιώνουν την φήμη τους για τις οικονομικές τους δραστηριότητες, (9 εγγραφές).

Εθνολογική σύνθεση επαγγελματιών

Η περιγραφή του βουλευτή Ημαθίας και Υπουργού, Ι. Παπαδάκη-Στάικου, για τον πληθυσμό λίγα έτη μετά, συνάδει με τα παραπάνω στοιχεία: *Ο τουρκικός πληθυσμός αποτελείτο από τους μεγαλοκτηματίας τσιφλικιούχους Βέηδες, από ωρισμένους επαγγελματίες, κατά το πλείστον κουρείς, πεταλωτάς, σαγματοποιούς, καφετζήδες και μικροκτηματίας γεωργούς... Το ελληνικόν στοιχείον αποτελείτο από εμπόρους, διαφόρους επαγγελματίες, μεγαλοκτηματίας και μικροκτηματίας, επιστήμονας και εργάτες της γής...*

Πολλοί αναγνώστες θα εντόπισαν κάποιον από τους προγόνους τους, με το ίδιο ή λίγο διαφοροποιημένο ονοματεπώνυμο. Αρκετοί από αυτούς συνεχίζουν να ασχολούνται με το ίδιο ή παρόμοιο επάγγελμα, «κληροδοτημένο» από γενιά σε γενιά.

Η απελευθέρωση της Βέροιας το 1912 από τις ελληνικές δυνάμεις είναι μια μείζονα τομή στην ιστορία της. Τα βαλκανικά κράτη βίωσαν συνθήκες ενός απότομου κοινωνικού οικονομικού μετασχηματισμού, αφού τα πολιτικά, γεωγραφικά και οικονομικά σύνορα άλλαξαν. Η μεταβολή των συνόρων και η διαμόρφωση των εθνικών κρατών συνέπεσαν με οικονομικές ιδέες, που αναιρούσαν τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της διεθνούς οικονομίας. Ο κοινωνικός και οικονομικός ιστός της βαλκανικής χερσονήσου και της μικρασιατικής ενδοχώρας διασπάστηκε στα ανεξάρτητα εθνικά κράτη της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας, ενώ πόλεις όπως η Βέροια, μεταβλήθηκαν σε επαρχίες ενός περιορισμένου εθνικού χώρου. Η παρέμβαση του σύγχρονου ελληνικού κράτους αντιστάθμισε την γεωγραφική κατάτμηση, και η αγροτική μεταρρύθμιση, τα παραγωγικά έργα, τα έργα υποδομής και η εδραίωση της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την μετέπειτα κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

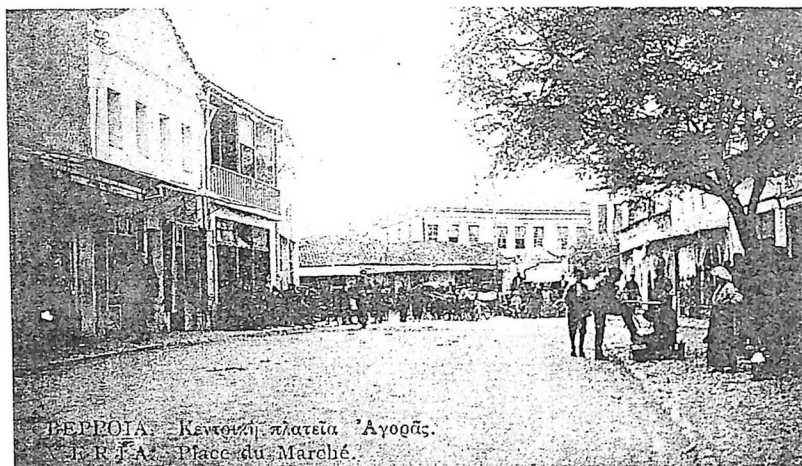
Υπάρχει ένας μεγάλος κύκλος μέσα στον οποίο γεννάται, ωριμάζει και μετασχηματίζεται η ολοκλήρωση ενός χώρου με στόχο άλλοτε την συγκρότηση ενός κράτους και άλλοτε την οικονομική ενοποίηση μεγαλύτερων περιφερειών, μέχρι και την εκδήλωση ενός αντίθετου φαινομένου, δηλαδή την αποδιάρθρωση περιφερειακών ενότητων, κρατών, ομοσπονδιών. Πρόσφατα παραδείγματα: η σταδιακή ενοποίηση των κρατών της Ευρώπης, ενώ στην άλλη πλευρά, η διάσπαση των κρατιδίων της πρώην Γιουγκοσλαβίας, με επακόλουθο την οικονομική δυσπραγία της ευρύτερης περιοχής. Η ιστορία ενός τόπου επαναλαμβάνεται, κατά κάποιο τρόπο, μέσα σε διαφορετικές γεωπολιτικές συνθήκες, δομές εξουσίας, οικονομικά συμφέροντα, ανθρώπινες ανάγκες και ασχολίες. Ανεξάρτητα από τη σημερινή πραγματικότητα, όπου η οικονομική κρίση είναι γεγονός και η ύφεση θα διαρκέσει ακόμη λίγα χρόνια, η συναρμογή της *αλυσίδας των δασωμένων βουνών* (Βαλκάνια), μεταξύ αυτών και της Τουρκίας -σαφώς και υπό αυστηρές προϋποθέσεις- στα πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης, μπορεί να αναδημιουργήσει έναν ευρύτερο κοινωνικό ιστό, να προωθήσει ελληνικά συμφέροντα και ελληνικό πολιτισμό.

Μερικές δομές εμποδίζουν την ιστορία, ενοχλούν, άρα ελέγχουν την ροή της. Άλλες πάλι θρίβονται πιο γρήγορα. Μα όλες αποτελούν ταυτόχρονα υποστηρίγματα και εμπόδια. Εμπόδια, επειδή εμφανίζονται ως όρια (περιβάλλουσες, όπως λέμε στα μαθηματικά) αξεπέραστα για τον άνθρωπο και τις εμπειρίες του.

Fernard Braudel, Ecrits sur l'histoire.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. Αλεξιάδης, *Πανόραμα επαγγελματιών*, Πολιτιστικά δρώμενα, Αρ. έκδ. 10, 1995.
2. Δ. Ανωγάτης-Pele, E. Πρόντζας, *Περί Κοινωνικής Στατιστικής*, Αθήνα, 2004.
3. Θ. Βερέμης, *Βαλκάνια από τον 19^ο ως τον 21^ο αιώνα, Δόμηση και αποδόμηση κρατών*, Πατάκης, Αθήνα 2005.
4. Σ. Γκέκας, *Επάγγελμα ή επιτήδευμα. Επαγγελματική ταξινόμηση της Κέρκυρας στο 19^ο αιώνα*, Σεμινάριο Ιστορικής Δημογραφίας, Ιόνιο Παν. Κέρκυρα 2004.
5. Β. Γούναρης, *Οικονομικές εξελίξεις στη Μακεδονία*, Μακεδονία νεότερη και σύγχρονη, Παπαζήση, Τ. Α΄, Θεσσαλονίκη 2000.
6. Ν. Ιγγλέσης, *Οδηγός Ελλάδος, απάσης της Μακεδονίας, της Μικράς Ασίας, μετά των νήσων του Αρχιπελάγους και των νήσων Κρήτης, Κύπρου, Σάμου*. Τ. Α΄. 1910-11.
7. Ν. Καλογήρου, *Γεωγραφία του εκσυγχρονισμού: οι μετασχηματισμοί του βορειοελλαδικού χώρου στο μεσοπόλεμο*, στο Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός, Ηράκλειο 1988.
8. Δ. Καρασάββας, *Η Βέροια στα 1908*, Χρονικά, Ε.Μ.Ι.Π.Η. Α.φ. 6. Βέροια, 2009.
9. Ν. Μουτσόπουλος, *Η λαϊκή αρχιτεκτονική της Βέροιας*, Κέντρο Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών και Επικοινωνίας, ΟΤΑ Δ. Βέροιας, Υπ. Πολιτισμού, 2000.
10. Ο. Μπέτσα, *Περιδιαβαίνοντας τον τόπο μας με συνοδοιπόρους ξένους περιηγητές του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα*, Χρονικά, Ε.Μ.Ι.Π.Η. Α.φ. 6. Βέροια, 2009.
11. J. Petrosian, *Εκσυγχρονισμός και βιομηχανική επανάσταση στα Βαλκάνια τον 19^ο αιώνα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1999.
12. Ι. Παπαδάκη, *Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων και εθνικής δράσεως*, Αθήνα 1974.
13. Π. Πετρομελίδης, *Αποκάλυψη στο Τσις χαϊμάι*, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2004.
14. Δ. Πυρινός, *Δημογραφικές όψεις της Ελληνικής κοινότητας Βέροιας 1879-1912*, Εφημερίδα Λαός, Βέροια, 2/3/2008.
15. D. Quataert, *Η Ωθωμανική αυτοκρατορία, Οι τελευταίοι αιώνες, 1700-1922*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006.
16. T. Stoianovich, *Ο κατακτητής ορθόδοξος βαλκάνιος έμπορος*, στο Η οικονομική δομή των βαλκανικών χωρών στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας, Μέλισσα, Αθήνα, 1979.
17. Γ. Χιονίδης, *Στο γύρισμα του αιώνα, η Βέροια του χθες*, Συνέντευξη στην Χ. Ουσουλτζόγλου, Πολιτιστικά δρώμενα, Αρ. έκδ. 25, 1999.
18. Α. Χατζημιχάλη, *Μορφές από τη σωματειακή οργάνωση των ελλήνων στην Οθωμανική αυτοκρατορία*. www.myriobiblos.gr/texts/greek/hantzimichali_syntehnies.html

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

Αλευρόμυλοι	Έμποροι ετοιμών ενδυμάτων.	Κουρέια
Γεμιτζιόγλου Ι. Αδελφοί	Γουρλομάτης Μερκούριος	Ιμπράμ εφέντης
Χατζηνικολάκη Μ. Αδελφοί	Ταμπόλ Μουσίου	Καρασαλή Γιουσούφ
Ανθρακέμποροι	Έμποροι υφασμάτων	Κύρκος Αντ.
Αντωνιάδης Νικ.	Γεμιτζιόγλου Βασίλ.	Νούσιας Κων.
Παπαδιάς Ιωάν.	Ζουμπάς Δημ.	Παπαγυριού Αργ.
Χατζηγώγος Απόστ.	Θωμά Στέφανος	Τσίτσας Αντ.
Αποικιακών έμποροι	Καραγιώργου Εμμ.	Τσουκνίδας Αθαν.
Καμπίτογλου Ιωάν.	Καρανίκας Δ.	Φύσας Ντερβίς
Καμπίτογλου Κων. και αδελφ.	Καρανάτσου Αδελ.	Κρεσώλαι
Μαλούτας Κωστάκης υιός	Καρατζιόγλου Κ.	Βλαχογιάννης Γεώρ.
Τσιράκογλου Αντ. και αδελφός	Κωνσταντίνου Στέφανος	Γκούνας Γακρ.
Τσιράκογλου Δ. και υιός	Παπαδόπουλος Αναστ.	Θεοχάρους Δεγκοχής
Χατζηνικολάκη Μ. Αδελφοί	Σακελλαριάδης Ιωάν. και υιός	Κάκος Εβραίος
Αποστολείς- Παραλήπται	Σακελλαρίδης Αντ.	Καραλάγκος Γεώρ.
Κάκος Εμμ.	Σακελλαρίδης Στέφ.	Κιτσοπούλου Αδελ.
Κατσαρός Μάρκος	Σαρφατή Αζαριάν	Μίχου Αδελ.
Αργυραμοιβοί	Στεφάνου Θωμάς	Παπαδήμου Αδελ.
Μουρδονχάς Αζαριάν	Σιμόπουλος Δημοσθ.	Σκούρας Παναγ.
Δανιέλ Ααρών	Σαλή βέης	Τούσας Ιωάν.
Δανιέλ Σαλωμών	Τζαμπούρα Μιλτ.	Φοκυαλάς Αθαν.
Καραλής Α. Κωνστ. Αθ.	Εστιατόρια	Φουτσιλάς Αντ.
Μπατσόπουλος Δημ.	Βελτσιδης Δεων.	Ψιφίκας Μερκούριος
Αρτοποιοί	Καραντωνίου Αντ.	Μάγειροι
Δεμισάκας Αντ.	Ζαχαροπλάστai	Βλαχόπουλος Ιωάν.
Μπουτζόλας Εμμ.	Γιαννός Αντ.	Νέστορας Μερκούριος
Πέτσας Ιωάν.	Γρηγορίου Ευάγ.	Σαλή Αγάς
Σαμούκας Αντ.	Καρούτας Εμμ.	Σερεμίτσας Κωνστ.
Σμερλής Εμμ.	Καλογήρου Νικόλ.	Τσελέρας Γεώρ.
Σμερλής Ιωάν.	Κύρος Κωνστ.	Χαρούσιος Κωνστ.
Ψωμάς Κωστής	Μπαγιατζής Μέρκος	Χατζηκώστας Εμμ.
Ψωμάς Δημ.	Νικοδημόπουλος Παναγ.	Μαχαιροποιοί
Βιβλιοπώλαι	Περδίκας Εμμ.	Πασβάντης Νικ.
Χατζηνικολάκης Μερκούριος	Παπάκας Μερκούριος	Τσιγκογιάννης Δημ.
Δικηγόροι	Ζωέμποροι	Μηχαναί ραπτικής
Βελή εφέντης	Καρανίκας Ιωάν.	Σίγγερ πρακτορ. Βερροίας
Μαρκάς Σ. Ιωάννης	Μπέζας Γεώργιος	Μυλωθροί
Χατζή Σουλεϊλάν εφέντης	Ιατροί	Πελάγος Δημ.
Σιαμπάν εφέντης	Αντωνιάδης Νικ.	Σαμαράς Δημ.
Έμποροι εγχωρ. Προϊόντ.	Βελτσιδης Εμμ.	Χαρίσης Γεώρ.
Βλαχογιάννης Μερκούριος	Ιωαννίδης Σταύρ.	Χατζή Αθαν.
Γεωργίου Χρήστος	Κουτούλας Γρηγ.	Ξενοδοχεία
Κούτρα Αδελφοί	Μάρκου Στερ.	“Άγιος Αντώνιος”

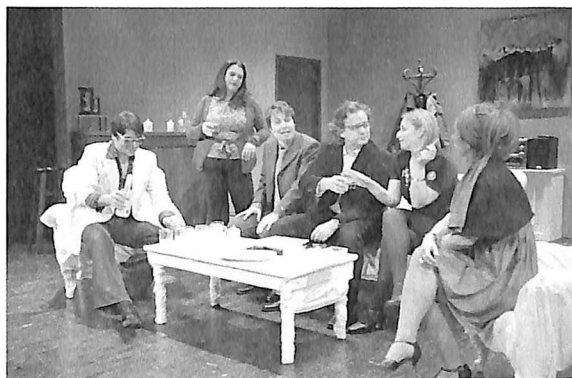
Συνέχεια καταλόγου σελ. 37

ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΑΝΕΒΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟ Δ Η Π Ε Θ Ε ΒΕΡΟΙΑΣ (1983 - 2010)

73. «**ΝΟΕΜΒΡΗΣ**» του Νίκου Μανούδη
Χειμώνας 2008- 2009 (Κεντρική Σκηνή)

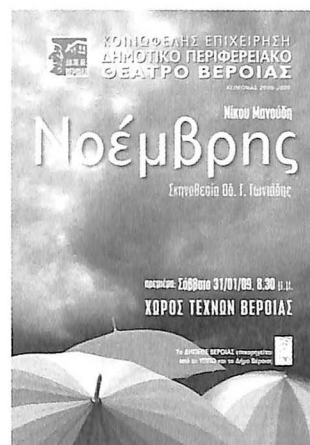
Πρώτη παράσταση: Βέροια 31-1-2009
Σύνολο παραστάσεων: 16

Σκηνοθεσία **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**
Σκηνογραφία-ενδυματολογία **Ιωάννα Στεφανοπούλου**
Μουσική **Κώστας Μπραβάκης**
Φωτισμοί **Γιώργος Βέγκος**
Βοηθός σκηνοθέτη **Παναγιώτης Νάκος**

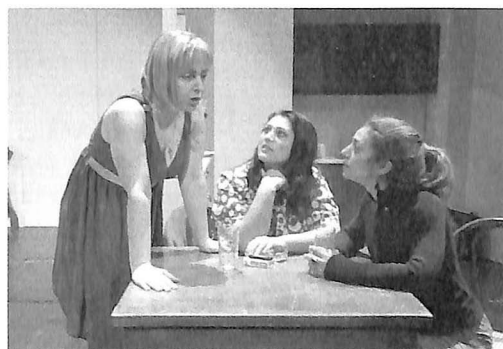
Καλλιτεχνικός Διευθυντής: **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**

Πρώτη Παράσταση Βέροια 31/01/2009
Σύνολο παραστάσεων Βέροια 6
Θεατές κοινό Βέροια 846
Σύνολο παραστάσεων περιοδεία 10
Θεατές κοινό περιοδεία 1.243
Σύνολο παραστάσεων 16 (έως 11/04/2009)
Σύνολο θεατών 2.089: 16= 130 Μ.Ο.Θ.

Τους ρόλους ερμήνευσαν οι **Ηθοποιοί**
(με σειρά εμφάνισης):

Γιώργος Μπούγος	Γιάννης
Ειρήνη Γραμματικοπούλου	Κάτια
Βασίλης Πουλάκος	Νίκος
Βιβή Νικοπούλου	Ελένη
Ισίδωρος Σταμούλης	Κώστας
Αίλη Τέγου	Μαρία

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Ο Νοέμβρης ήταν για μένα, από πάντα, ένας μήνας, παράξενος. Μου φαινόταν δύσκολος, σκοτεινός, απρόβλεπτος. Η μέρα που μικραίνει, το φως που περιορίζεται, οι βροχές που πέφτουν ασταμάτητα και γίνονται πλημμύρες, η απογύμνωση της φύσης, το κλείσιμο, ο χειμώνας που αρχίζει, επηρεάζουν τις συμπεριφορές. Ίσως όλα αυτά να είναι ένας ακόμη λόγος που τον Νοέμβρη έχουν συμβεί έντονες κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές. Από την άλλη όμως οι δυσκολίες είναι κρυμμένες ευκαιρίες. Έτσι ο Νοέμβρης είναι ο μήνας που μπορεί να γεννά καταστάσεις. Μας αφυπνίζει από την ραστώνη του καλοκαιριού και το βόλεμα της ευκολίας. Σε κάποια μέρη τον λένε Σποριά κι αυτό είναι αλήθεια. Σπέρνει ζωή και γεγονότα ο Νοέμβρης.

Κάπως έτσι προέκυψε και ο δικός μου Νοέμβρης. Είναι ένα έργο που περιγράφει την ιστορία μιας παρέας. Μιας συντροφιάς φίλων των νεανικών χρόνων που στα σαράντα τους επιχειρούν να ξαναζήσουν τις παλιές «αθώες» τους στιγμές. Να ξαναθυμηθούν. Να ξαναζωντανέψουν. Είναι όμως αυτό δυνατόν; Είναι ίδια τα πράγματα ή έχουν αλλάξει και αυτοί και η εποχή; Το βέβαιο είναι πως όλοι τους βρίσκονται σε μια καμπή. Ο καθένας στην δική του, την προσωπική καμπή. Στα σαράντα τα δεδομένα είναι διαφορετικά. Όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκαν. Ελπίδες που διαψεύστηκαν. Φθορά που δεν κρύβεται. Υπάρχει όμως ακόμα ο χρόνος για μια δεύτερη ευκαιρία, για μια διόρθωση της πορείας.

Άνθρωποι καθημερινοί, προβλήματα απλά, φαντάζουν σπουδαία και μεγάλα. Ανασφάλειες, φιλοδοξίες, προσδοκίες, ανεκπλήρωτες επιθυμίες, έρωτες. Αυτή είναι η ζωή μας. Τους ήρωες τους γεννούν οι συνθήκες και οι συνθήκες στην εποχή μας, σπάνια είναι ηρωϊκές.

Νίκος Μανούδης

74. «**ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΆΝΤΡΕΣ**» της Ζωής Σπυροπούλου
Ερασιτεχνική Σκηνή «ΑΝΑΛΟΓΙΟ» Χειμώνας 2008-2009

Πρώτη παράσταση: Βέροια 11-3-2009
Σύνολο παραστάσεων: 3

Συγγραφέας **Ζωή Σπυροπούλου**
Θεατρικό Παιχνίδι **Υακίνθη Σταμπολή**
Σκηνοθεσία & γενική επιμέλεια **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**
Σκηνική & ενδυματολογική επιμέλεια **Θεατρική ομάδα**
Μουσική σύνθεση & επιλογές **Γιάννης Παπαϊωάννου**
Εγγραφή τραγουδιών σε CD **Δημήτρης Σωτηρίου**
Φωτισμοί **Γιώργος Βέγκος**

Καλλιτεχνικός Διευθυντής: **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**

Πρώτη Παράσταση Βέροια 11/3/2009
(24/8/2008 στη Ζαχάρω Ηλείας)

Θεατές κοινό Βέροια 280
Σύνολο παραστάσεων περιοδείας 4
Θεατές κοινό περιοδεία 751 (251 + 500 άτομα
από την παράσταση
στο Βαρκό Ζαχάρω Ηλείας)

**Διανομή/ ηθοποιοί -ερασιτέχνες-
(με τη σειρά που εμφανίζονται)**

ΠΟΛΥΜΝΙΑ	Κάτια Κουπίδου
Η ΝΟΜΙΜΗ	
ΝΙΚΟΛΕΤΑ	Βίκη Κουκάρα
ΓΡΙΑ	Ροζή Λαμπίδου
ΒΑΣΩ	Σεβαστή Μυρίδου
ΤΥΠΟΣ	Γιώργος Καϊμάκης
ΜΕΛΠΩ	
ΜΕΛΠΩ	Βάσω Ζέββα
ΦΑΝΗ	Βίκη Κουκάρα
ΚΑΛΛΙΟΠΗ	
ΠΙΠΙΤΣΑ	Φρόσω Κιατικίδου
ΑΝΤΡΑΣ	Γιώργος Καϊμάκης
ΜΑΝΑ	Σοφία Πραπαβέση
ΕΡΑΤΩ	
ΕΡΑΤΩ	Βάσω Ζέββα
ΣΟΦΙΑ	Βίκη Κουκάρα
ΕΥΤΕΡΠΗ	
ΦΙΛΙΩ	Σοφία Λύχνα
ΠΟΛΥΜΝΙΑ	Κάτια Κουπίδου
ΕΦΗ	Φρόσω Κιατικίδου
ΤΗΛ/ΣΤΡΙΑ	Χαρά Κωστογλίδου
ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ	Ροζή Λαμπίδου,
	Σοφία Σμιρτσέφσκι, Φιλώτας
	Καμτσικάς, Σεβαστή Μυρίδου,
	Νίκος Μιχαηλίδης, Δημήτρης
	Δήμογλου, Μαρία Κολτσίδα,
	Ραφαέλλα Δεληγιώργη,
	Κατερίνα Τσιβαλίδου
ΑΝΤΡΑΣ ΤΗΣ ΕΦΗΣ	Γιώργος Καϊμάκης
ΠΟΛΥΜΝΙΑ	
ΠΟΛΥΜΝΙΑ	Κάτια Κουπίδου
ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ	ΟΛΟΣ Ο ΘΙΑΣΟΣ

Στο έργο «Τραγούδια για Άντρες» παρουσιάζονται έξι διαφορετικές γυναίκες και η ζωή τους. Ανήκουν στη μεγάλη μάζα της περιφέρειας, που σχετικά πρόσφατα αστικοποιήθηκε γεμίζοντας την Αθήνα και το λεκανοπέδιο. Κουβαλούν ό,τι διδάχθηκαν από τις μανάδες τους και τον καθωσπρεπισμό των κλειστών κοινωνιών που γεννήθηκαν. Δεν έχουν τη δύναμη να υπερβούν τους περιορισμούς του αξιακού συστήματος μέσα στο οποίο ανατράφηκαν. Δέχονται το ρόλο που τους ανάθεσαν και μάχονται για το καλύτερο με το δικό τους τρόπο, αρκούμενες στο ελάχιστο και προσφέροντας τα μέγιστα. Άλλοτε σαν άμυνα απέναντι σε κάποιον που φοβούνται, άλλοτε σαν διαμαρτυρία του ανυπεράσπιστου στον ισχυρό, άλλοτε σαν υπεράσπιση των παιδιών και της οικογένειάς τους... Δεν ξέρω πόσες είναι σήμερα αυτές οι λαϊκές γυναίκες. Φοβάμαι πως ακόμα είναι πολλές. Το γεγονός είναι πως υπάρχουν, ζουν και κινούνται δίπλα μας και αυτές και ο περίγυρός τους. Οι έξι γυναίκες στα «Τραγούδια για Άντρες» είναι πρόσωπα με την έννοια που τα θέλει το θέατρο, δηλαδή πρόσωπα εξωτερικευόμενα σε δράση, δι-αλεγόμενα. Τα συμπεράσματα βγαίνουν από τους θεατές. Η καρτερία, η γλυκύτητα της στρογγυλάδας του λαϊκού λόγου. Δεν θέλησα να κρίνω ούτε να ερμηνεύσω τις γυναίκες μου. Θέλησα μονάχα ν' ακούσει όλος ο κόσμος τη σιωπή τους, μια σιωπή-στάση ζωής. Στα «Τραγούδια για άντρες» οι σημερινές γυναίκες της Ευρώπης – οι ανώνυμες, όχι οι επώνυμες – αλλά και οι γυναίκες του κόσμου θ' ακούσουν να τραγουδιέται και ο δικός τους καημός, το δικό τους πα-ράπονο, η οργή και η απελπισία.

Θέωρησα χρέος μου να τις φέρω στο φως της δημοσιό-τητας όχι μόνο σαν ηρωίδες ή σαν υποκείμενα εκμετάλλευ-σης, αλλά και σαν φαινόμενο κοινωνικό.

Ζωή Θ.Σπυροπούλου
Πεζογράφος – Θεατρική Συγγραφέας

75. «**Η ΟΠΕΡΑ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΡΑΣ**» των Μπ. Μπρεχτ και Κουρτ Βάιλ
Συμπαραγωγή με το ΔΗΠΕΘΕ Κέρκυρας, 5η ΕΠΟΧΗ / Πολιτισμός και Επικοινωνία
καλοκαίρι 2009 (Κεντρική σκηνή)

Πρώτη παράσταση: Αθήνα 18-6-2009

Σύνολο παραστάσεων: 65

Σκηνοθεσία-απόδοση **Θέμης Μουμουλίδης**

Μετάφραση από τα γερμανικά **Λαμπρινή Παππά**

Σκηνικά - κοστούμια **Γιώργος Πάτσας**

Χορογραφία **Δημήτρης Παπάζογλου**

Ενορχήστρωση - Μουσ. Διδασκαλία **Θοδωρής Οικονόμου**

Φωτισμοί: **Νίκος Σωτηρόπουλος**

Βοηθός Σκηνοθέτη **Έλενα Γεροδήμου**

Βοηθός Σκηνοθέτη **Κάρολος-Βασίλειος Πορφύρης**

Βοηθός Χορογράφος **Έλενα Γεροδήμου**

Βοηθός Ενδυματολόγου **Λουκία Μινέτου**

Διανομή (με σειρά εμφάνισης):

Αλέξανδρος Μπουρδούμης Κομπέρ

Μάνος Βακούσης Κύριος Πήτσας

Αντώνης Δημητροκάλης Φίλις

Ρένια Λουιζίδου Κυρία Πήτσας

Άννα Αθανασιάδη Μοντέλο Α΄

Μάρα Βλαχάκη Μοντέλο Β΄

Θοδωρής Ευστρατιάδης Μοντέλο Γ΄

Άντεια Ολυμπίου Μοντέλο Δ΄

Έλενα Γεροδήμου Μοντέλο Ε΄

Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος Μάθιου

Στέλιος Μάϊνας Μακήθ

Νάντια Κοντογεώργη Πόλλυ

Δέσποινα Πολυκανδρίτου/Έλενα Γεροδήμου Ρίτα

Χάρης Παντελιδάκης Γιακόμπ

Αντώνης Δημητροκάλης Ρόμπερτ

Θοδωρής Ευστρατιάδης Έντυ

Αλέξανδρος Μπουρδούμης Αιδεσιμότατος Κίμπαλ

Ηλίας Κούνελας Μπράουν

Καρυοφυλλιά Καραμπέτη Τζένη

Δέσποινα Πολυκανδρίτου Μπέττυ

Άντεια Ολυμπίου Λίντα

Άννα Αθανασιάδη Βέρα

Μάρα Βλαχάκη Μόλλυ

Έλενα Γεροδήμου Σάννυ

Δημήτρης Βογιατζής Σμιθ

Άντεια Ολυμπίου/Μάρα Βλαχάκη Λούση

Όλος ο θίασος Αστυνομικοί,

ζητιάνοι, πόρνες

Καλλιτεχνικός Διευθυντής: **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**

Πρώτη Παράσταση (κοινό) Θέατρο Badminton (Αθήνα)

18/6/2009

Παράσταση στη Βέροια 14/7/2009

Σύνολο παραστάσεων 65 (έως 20/9/2009)

Θεατές κοινό Βέροια 1.200 άτομα

Σύνολο Θεατών 39.000 περίπου: 65=600 Μ.Ο.Θ.

«Η Όπερα της πεντάρας», είναι έργο γραμμένο το 1928, στην εποχή δηλαδή όπου το επερχόμενο παγκόσμιο οικονομικό κραχ, απειλεί πλέον και την Ευρώπη. Έκτοτε παραμένει ένα έργο επίκαιρο, βαθύτατα σαρκαστικό και ίσως, το διασημότερο σχόλιο «στην κατασκευή» του σύγχρονου οικονομικοκοινωνικού συστήματος...

Ο Bertolt Brecht δανείζεται το θέμα του από την «Όπερα του ζητιάνου» του John Galsworthy, που είχε γνωρίσει εξαιρετική επιτυχία στο Λονδίνο [1928].

Ο Kurt Weill γράφει για τις ανάγκες της παράστασης μια σειρά εξαιρετικών τραγουδιών που στο σύνολό τους γίνονται επιτυχίες και γνωρίζουν αμέτρητες διασκευές για περισσότερο από ογδόντα χρόνια.

Η υπόθεση του έργου...

Ο κύριος Ιερεμίας Πήτσας [που δηλώνει ο φτωχότερος άνθρωπος του Λονδίνου] έχει στήσει τη μεγαλύτερη εταιρεία ζητιάνων στο Λονδίνο. Έτσι λοιπόν προσλαμβάνει καθημερινά ανέργους και τους εκπαιδεύει σε «εξειδικευμένους» ζητιάνους οι οποίοι εργάζονται πλέον για λογαριασμό της «Τζόνθαν Τζερεμία Πήτσας Α.Ε.». Ο Μακήθ ο φονιάς - το γρήγορο μαχαίρι και διασημότερος ληστής του Λονδίνου αποφασίζει να «βάλει χέρι» στην επιχείρηση του Πήτσας. Έτσι παντρεύεται κρυφά την Πόλυ, κόρη του Πήτσας. Όταν ο Πήτσας μαθαίνει το γεγονός, διαισθανόμενος τον επερχόμενο κίνδυνο της «εταιρείας» του, αποφασίζει να εκδικηθεί τον Μακήθ. Προσπαθεί να τον καταδώσει στην αστυνομία, πράγμα όμως δύσκολο, αφού ο αρχηγός της αστυνομίας Μπράουν ο Τίγρης, είναι στην πραγματικότητα «συνεταίρος» του ληστή Μακήθ που εν αγνοία του Μπράουν έχει ήδη παντρευτεί και την κόρη του Λούσυ... ώσπου η Τζένη, μια διάσημη πόρνη και μεγάλος έρωτας του Μακήθ αποφασίζει να τον εκδικηθεί...

76. «ΓΙΑΤΙ Η ΜΑΝΤΟΝΑ ΚΙ ΟΧΙ ΕΓΩ» του Μιχάλη Κόκκορη

Διάκριση: Α'βραβείο Θεάτρου το 2005 του ΥΠΠΟ

Χειμώνας 2009-2010 (Κεντρική Σκηνή)

Πρώτη παράσταση: Βέροια 21/11/2009
Σύνολο παραστάσεων: 24

Συγγραφέας Μιχάλης Κόκκορης
Σκηνοθέτης Γιάννης Καλατζόπουλος
Σκηνογράφος- Ενδυματολόγος Γιώργος Λιντζέρης
Μουσική επιμέλεια Γιάννης Καλατζόπουλος
Βοηθός Σκηνογράφου-ενδυματολ. Ειρήνη Τσακίρη

Διανομή:

Βιολέττα Γύρα Βαλεντίνη ((ΜΑΝΤΟΝΑ)
Ασαντούρ Γουντικιάν Μπάμπης
Γιώργος Νάκος Πατέρας
Γιάννης Καλατζόπουλος Αghσίλαος

Καλλιτεχνικός Διευθυντής: Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης

Πρώτη παράσταση 21/11/2009 Βέροια
Σύνολο παραστάσεων (Βέροια) 16
Σύνολο Θεατών (Βέροια) 493
Σύνολο παραστάσεων (περιοδεία) 8
Σύνολο Θεατών (περιοδεία) 258
Σύνολο παραστάσεων 24 (έως 6/01/2010)
Σύνολο θεατών 751: 21=36 Μ.Ο.Θ.

Ο συγγραφέας γράφει στο πρόγραμμα:

«Η Βαλεντίνη θέλει να μοιάσει στη Μαντόνα. Κάθε εποχή έχει και τα πρότυπά της, στο πως πρέπει κανείς να ζει, τι πρέπει να επιδιώκει για να καταξιωθεί και να απολαμβάνει το σεβασμό των άλλων. Το σημερινό πρότυπο είναι η υπερβολή. Οι ήρωες του έργου - και οι τρεις σε μια καμπίνα της ζωής τους, που έχουν δοκιμάσει ο καθένας από κάτι, έχουν απογοητευθεί και επιχειρούν ένα νέο ξεκίνημα - είναι εγκλωβισμένοι μέσα στις αντιλήψεις περί επιτυχίας που έχουν διαποτίσει την κοινωνία στην οποία ζούμε. Βλέπουν τον εαυτό τους με τα μάτια που τα media, το μάρκετινγκ, οι δημόσιες σχέσεις και η διαφήμιση τους έχουν μάθει να βλέπουν. Κινούνται στα άκρα, όχι αναγκαστικά λόγω κάποιων ατομικής ψυχοπαθολογίας, αλλά επειδή η προσωπική ευτυχία και ολοκλήρωση έχει ταυτιστεί με την αναζήτηση όλο και υψηλότερων επιδόσεων, με έναν ανελέητο αγώνα που βάζει σε παρένθεση.

77. «ΟΙ ΣΙΔΕΡΑΔΕΣ» του Μίλος Νίκολιτς
Χειμώνας 2009-2010 (Κεντρική Σκηνή)

Πρώτη παράσταση: Νάουσα 16/01/2010
Σύνολο παραστάσεων: 18

Συγγραφέας Μίλος Νίκολιτς
Μετάφραση Χρήστος Γκούβης
Σκηνοθέτης Γιώργος Νάκος
Σκηνογράφος- Ενδυματολόγος Αλέξανδρος Οικονόμου
Μουσική επιμέλεια Γιάννης Καλατζόπουλος
/Γιώργος Νάκος
Φωτισμοί Γιώργος Βέγκος
Αφίσα Βαγγέλης Οικονόμου

Διανομή:

Εύη Σταματίου Λουίζα, γυναίκα του Πέτερ
Γιάννης Καλατζόπουλος Άτσα Κοβάτσιεβ
Γιώργος Νάκος Πέτερ Σμιντ
Χρήστος Γλυκός Ιβάν Ν.Κουζνιέτσοβ

Καλλιτεχνικός Διευθυντής: Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης

Πρώτη παράσταση (Νάουσα) 16/01/2010
Σύνολο παραστάσεων (Βέροια) 10
Σύνολο Θεατών (Βέροια) 931
Σύνολο παραστάσεων (περιοδεία) 8
Σύνολο Θεατών (περιοδεία) 340
Σύνολο παραστάσεων 18 (έως 11/3/2010)
Σύνολο θεατών 1.271:18=71 Μ.Ο.Θ.

Σημείωμα συγγραφέα

Με τη νέα κωμωδία «Οι Σιδεράδες» βγαίνω ενώπιον του κοινού. Υπέφερα πολύ με την κωμωδία αυτή. Άρχισα να τη γράφω στο Κάρλοβι Βάρι, εκείνο το φθινόπωρο, που ο Βάτισλαβ Χάβελ ανέβηκε στην εξουσία στην Τσεχοσλοβακία και ταλαιπωρήθηκε με αυτή πάνω από δύο χρόνια. Αυτή η κωμωδία έχει λίγες καταστάσεις και άφθονο λόγο, είναι σαν συναυλία με μία χορδή ή ακόμα σαν το Μπολερό του Ραβέλ, όπου ένα θέμα ποικίλει και πολλαπλασιάζεται. Στους «Σιδεράδες» μία σχεδόν τραγική κατάσταση την γύρισα ανάποδα και δεν είναι πλέον τραγική —ούτε καν σοβαρή. Δεν μου αρέσει να μιλώ ούτε να γράφω γι' αυτό που γράφω ή γι' αυτά που έγραψα, δε μου αρέσει να είμαι σαν εκείνους τους ανυπόφορους γονιούς που δεν χάνουν ευκαιρία να σας πρήξουν με το πώς το παιδί τους είναι το ομορφότερο και το εξυπνότερο όλων. Καλύτερα, σεις οι ίδιοι να αξιολογήσετε πως είναι, μετά από το «Σβετισλάβ και Μιλέβα» κι αυτά τα παιδιά «Οι Σιδεράδες».

Μίλος Νίκολιτς, Συγγραφέας

78. «**ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΟ'ΛΕΓΕ ΚΑΝΕΙΣ**
ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΕΠΟΧΕΣ» του Γιάννη Καλατζόπουλου
Χειμώνας 2009-2010 (Μαθητική-Παιδική Σκηνή) Παγκόσμια Πρώτη

Πρώτη παράσταση: Βέροια 18/01/2010
Σύνολο παραστάσεων: 41

Σκηνοθέτης Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης
Μουσική VIVALDI
Μουσική προσαρμογή Πέτρος Ρίστας
Σκηνογράφος-ενδυματολόγος Ιωάννα Στεφανοπούλου
Χορογραφίες Μελίνα Παπαδοπούλου
Φωτισμοί Παναγιώτης Πελαλίδης
Βοηθός σκηνοθέτη Κωνσταντίνος Γιωτόπουλος
Φωτογραφίες Βαλάντης Λαμπριανίδης
Αφίσα Βαγγέλης Οικονόμου

Διανομή:

Κωνσταντίνος Γιωτόπουλος Πινόκιο, Λύκος, Α΄ Ιθαγενής, Υπασπιστής
Δανάη Δρογγίτη Κοκκινোসκουφίτσα, Αλλιώς, Ριρή
Νεφέλη Παπαδερού Χιονάτη, Ασημούλα, Γ΄ Ιθαγενής, Άνη
Νίκος Κανατάς Έτσι
Ασαντούρ Γουντικιάν Παπουτσωμένος Γάτος, Κηπουρός, Β΄ Ιθαγενής, Άκης
Βάσια Πασπάλη Κοντορεβυθούλης, Αρχηγός Ιθαγενών, Χρόνος
Σταυρούλα Αραμπατζόγλου Σταχτοπούτα, Δράκος, Χρυσούλα, Ρούλης

Καλλιτεχνικός Διευθυντής: **Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης**

Πρώτη Παράσταση (κοινό) Βέροια 18/1/2010
Πρώτη Παράσταση (μαθητές) 21/1/2010
Σύνολο παραστάσεων κοινό 4
Σύνολο παραστάσεων μαθητές 37
Θεατές κοινό 538
Θεατές μαθητές + δάσκαλοι 12.315
Σύνολο παραστάσεων 41
Σύνολο θεατών $12.853:41=313$ Μ.Ο.Θ.

Σημείωμα του συγγραφέα

Η πρόταση του ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε. Βέροιας να γράψω ένα θεατρικό έργο γι' αριστούργημα του Αντόνιο Βιβάλντι «Οι Τέσσερις Εποχές» ήταν βέβαια πολύ τιμητική, αλλά συγχρόνως με γέμισε άγχος, σχεδόν πανικό.

Όχι μόνο γιατί το συγκεκριμένο μουσικό έργο ήταν το αγαπημένο της κόρης μου όταν ήταν πολύ μικρό παιδάκι, αλλά κυρίως γιατί θεωρείται από τους παιδοψυχολόγους σαν ένα από τα πιο κατάλληλα (μαζί με κάποια έργα του Μότσαρτ και του Μπαχ) για την σωστή ανάπτυξη των πνευματικών και συναισθηματικών ικανοτήτων του ανθρώπου, από τη βρεφική του ακόμα ηλικία!

Ρίχτηκα λοιπόν στο κυνήγι.

Τι κυνηγούσα; Μα τι άλλο; Την Έμπνευση.

Γιατί, αντίθετα απ' ό,τι νομίζει ο περισσότερος κόσμος, η Έμπνευση δεν παρουσιάζεται μόνη της, όποτε θέλει, στα καλά καθούμενα. Την Έμπνευση πρέπει να την ψάξεις σαν καλά κρυμμένη μπεκάτσα. Να την κυνηγήσεις σαν πεταλούδα. Να την παρακαλέσεις σαν θεά. Να την προκαλέσεις σαν γυναίκα. Να την περικυκλώσεις σαν πολιορκημένη πόλη. Και στο τέλος να την τσακώσεις σαν... Έμπνευση.

Μου πήρε πάνω από ενάμιση χρόνο να την ξετρυπώσω κι άλλο τόσο σχεδόν μέχρι να της δώσω τη μορφή που

κό

79. «**ΜΑΛΛΙΑ ΚΟΥΒΑΡΙΑ**» του Ν. Λάσκαρη
Συμπαραγωγή με την ΑΤΤΙΚΗ ΑΥΛΑΙΑ Αθηνών
Καλοκαίρι 2010 (Κεντρική Σκηνή)

Πρώτη παράσταση: 27/6/2010
Σύνολο παραστάσεων: 48

Σκηνοθεσία: Θανάσης Θεολόγης

Κοστούμια: Πέννυ Αμπλά

Σκηνικά: Άκης Χειρδάρης

Βοηθός σκηνοθέτη: Μαρία Φιλιππούλου

Μουσική επιμέλεια: Θανάσης Ροδίτης

Διανομή:

Γιώργος Παρτσαλάκης	Κώστας Κουντουπής
Ελένη Καστάνη	Ευφροσύνη Κουντουπή
Κώστας Φλωκατούλας	Κώστας Φουρούσης
Μαίρη Σαουσοπούλου	κυρία Ευγενία
Ιωάννα Δελάκου	Ευπραξία, κυρία Λουλά
Παναγιώτης Τσίτσας	Μενέλαος Λουλάς
Παναγιώτης Παναγόπουλος	κύριος Τρακαράς

Πρώτη Παράσταση (κοινό) Πρέβεζα 27/6/2010
Παράσταση στη Βέροια 28/6/2010 και 27/8/2010
Σύνολο παραστάσεων 48
Θεατές κοινό Βέροια 901
Σύνολο Θεατών 24.000:48=500 Μ.Ο.Θ.

Μια φαρσοκωμωδία του 19ου αιώνα που δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από πολλές άλλες ευρωπαϊκές φαρσοκωμωδίες.

Ο πρωταγωνιστής του έργου μας, κύριος Κουντουπής, προκειμένου να εκτελέσει μυστική εθνική αποστολή, εφευρίσκει ένα ψέμα ώστε να μπορέσει να φύγει από την γυναίκα του και κυρίως από την πεθερά του. Αποκαλύπτει ότι στην πόλη Αιδηψό σπουδαία υπνοβάτης, με μερικές μόνο τρίχες της κεφαλής σου μπορεί να σου λύσει σημαντικά προβλήματα υγείας αλλά και της ζωής σου, γι' αυτό τον λόγο πρέπει να λείψει 10 ημέρες για θεραπεία των ρευματισμών του. Έλα όμως που ο Θεός αγαπά τον κλέφτη, αλλά αγαπάει και τον νοικοκύρη. Οι ατυχίες, οι συμπτώσεις, οι εκπλήξεις, του στήνουν έναν διαβολεμένο χορό αποκαλύψεων. Έτσι ενώ πάει για μαλλί βγαίνει κουρεμένος. Όλα ανατρέπονται, που χάνει η μάνα το παιδί και το παιδί την μάνα σε τέτοιο σημείο ώστε: φλούφληδες και παλικάρια γίνονται μαλλιά κουβάρια

Ο Λάσκαρηςη εποχή του

Γεννήθηκε στην Αθήνα στα 1868. Ο πατέρας του ήτανε συμβολαιογράφος, χωρίς καμιά ξεχωριστή άνθιση στα οικονομικά του. Τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές πάλι στην πρωτεύουσα και γράφτηκε στη Νομική Σχολή. Μετά το δίπλωμά του έφυγε στο Παρίσι όπου έμεινε δύο χρόνια, με έξοδα του γνωστού πια και θρυλικού από τις διάφορες πληροφορίες και διηγήσεις του, Ευστ. Γλυμενόπουλου, θείου του αδελφού της μητέρας του. Η ευγνωμοσύνη του στο θείο ήταν μεγάλη., του αφιερώνει πολλά έργα του και φροντίζει να του βάζει κάπου κάπου και τη φωτογραφία του σε Αθηναϊκά φύλλα (π.χ. «Αθήναι» 31 Δεκεμβρίου 1902), όπου τον βλέπουμε να φοράει τη δικηγορική τήβεννο και με χαμόγελο στην ευγενική μορφή του. Μια φορά που τον ρωτήσανε στην Αίγυπτο που είχε πάει, τι δουλειά κάνει, εκείνος απάντησε «ανεψιός!». Και είχε δίκιο. Αυτό το επάγγελμα τον έζησε και τον απάλλαξε από το δυστύχημα του βιοποριστικού αγώνα και του έδωσε το σπουδαιότερο αγαθό, την οικονομική άνεση, την ανεξαρτησία δηλαδή.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ

Βασίλης Κρεμμυδάς

Ομότιμος καθηγητής Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Κυρίες και κύριοι,

Αφού ευχαριστήσω θερμά για την πρόσκληση και διατυπώσω τη χαρά μου που είμαι εδώ να τα πούμε, πρώτη φορά στην πόλη σας, επιτρέψτε μου να μπω αμέσως στα βαθιά· οι παλιότεροι έχετε, ίσως, ακούσει ότι στην Επανάσταση του 1821 οι Υδραίοι, οι Σπετσιώτες και οι άλλοι μεγάλοι εμποροφοπλιστές «άνοιξαν τις στέρνες με τα χρυσά και αργυρά νομίσματα και τα έδωσαν στον αγώνα». Αρχισα έτσι για δύο λόγους. Ο ένας είναι, για να δούμε τι είναι μύθος· και ο άλλος, για να δούμε πως δημιουργείται ο μύθος.

Ο πρώτος λόγος λοιπόν, τι είναι μύθος. Μύθος είναι ένα παραμύθι, κάτι που δεν είναι πραγματικό; Όχι· μύθος είναι μια κατασκευή που γίνεται για κάποιο λόγο, που εξυπηρετεί κάποιο σκοπό και που εκκινεί όμως από κάποια πραγματική βάση. Το ψέμα δηλαδή βρίσκεται στη διαμόρφωση του μύθου, όχι στη αφετηρία – ερώτηση: δεν υπάρχουν μύθοι που είναι ψέμα από την αφετηρία τους έως το τέλος της κατασκευής τους; Υπάρχουν ελάχιστοι.

Για να δούμε όμως τι εννοούμε όταν λέμε κατασκευή. Κατασκευή δε θα πει τίποτ' άλλο από τη «δημιουργία» γεγονότος ανύπαρκτου ή δημιουργία γεγονότος αλλιώςτικου απ' αυτό

που ενδεχομένως υπήρξε. Ας χρησιμοποιήσουμε ένα παράδειγμα· το γνωστό μύθο για το «Κρυφό Σχολείο». Υπήρξε «Κρυφό Σχολείο»; Με αυτήν την ονομασία, όχι. Υπήρξε κάτι; Θα έχετε ασφαλώς παρατηρήσει όλα τα «κρυφά σχολεία» που επιδεικνύουν είναι σε μοναστήρια· κάτι συμβαίνει επομένως.

Πράγματι συμβαίνει το εξής· όταν οι νέοι πήγαιναν και γίνονταν μοναχοί, όσους απ' αυτούς ήταν αναλφάβητοι –και ήταν σχεδόν όλοι– τους έκαναν οι μεγαλύτεροι και εγγράμματοι καλόγεροι μαθήματα ανάγνωσης και γραφής· είχαν εκεί ένα χώρο γι' αυτό. Η σχετική διαδικασία ούτε μυστική ήταν ούτε κρυφή. Δεν υπήρχε λόγος. Ήταν επομένως το, καθόλου κρυφό, σχολείο για αγράμματους καλογέρους και όχι για τον άλλο κόσμο. Αυτό λοιπόν είναι ένα γεγονός που κατασκευάστηκε από κάτι που, έστω και αλλιώς, υπήρξε.

Θα επανέλθουμε στο «κρυφό σχολείο», αφού δούμε ένα μύθο, που κατασκευάστηκε χωρίς να υπήρξε αυτό το «κάτι», από το μηδέν. Και αυτός πασίγνωστος και μάλιστα είναι ο μύθος που ανθίσταται καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον. Πρόκειται για την ύψωση του λαβάρου της Επανάστασης στην Αγία Λαύρα από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό· και φυσικά για την έναρξη της Επανάστασης από εκεί. Συμβαίνει όμως ο ίδιος ο Π. Παλαιών Γερμανός να μην το γνωρίζει το γεγονός· να έχει μάλιστα γράψει ότι την ημέρα που υποτίθεται ότι ύψωσε το λάβαρο στην Αγία Λαύρα βρισκόταν σε άλλο σημείο, σε άλλο χωριό. Ο Π.Π. Γερμανός έχει γράψει απομνημονεύματα· τα έγραψε μόλις τρία χρόνια μετά την έναρξη της Επανάστασης και δεν ήταν ηλικιωμένος ούτε είχε ασθενήσει, για να πει κανείς ότι λησμόνησε· ήταν σε πλήρη δράση, όταν τα έγραψε· σε πλήρη πολιτικοστρατιωτική δράση.

Προτού προχωρήσουμε ας διευκρινίσουμε ότι οι ιστορικοί μύθοι κατασκευάστηκαν στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και πρωταγωνιστές ήταν η πολιτική και εκκλησιαστική εξουσία, κυρίως. Επιβλήθηκαν δηλαδή από τα πάνω, από τους μηχανισμούς της εξουσίας και έχουν να κάνουν με την Επανάσταση του 1821, το σημαντικότερο γεγονός της νεότερης ιστορίας μας, στο οποίο άλλωστε

οφείλεται το εθνικό μας κράτος.

Θα σας μιλήσω για ένα χαρακτηριστικό γεγονός που κατέληξε στη δημιουργία μύθου, από τη χρονική περίοδο ακριβώς κατασκευής του, για να αντιληφθούμε πώς και γιατί κατασκευάζονται οι ιστορικοί μύθοι. Όταν πλησίαζε το 1871 αποφάσισαν να εορτάσουν με ιδιαίτερο τρόπο την επέτειο των 50 χρόνων από την έκρηξη της Επανάστασης. Ας σημειώσουμε εδώ ότι από τότε που καθιερώθηκε η 25η Μαρτίου ως εθνική επέτειος και έως το 1871 η λαϊκή ανταπόκριση στους εορτασμούς ήταν πολύ μικρή έως απογοητευτική· κάτι λοιπόν ιδιαίτερο θα συγκινούσε ίσως περισσότερο και θα ενίσχυε το «εθνικό φρόνημα», τώρα μάλιστα που η «Μεγάλη Ιδέα» ήταν ακόμη σε ακμή, όπως σε ακμή βρίσκονταν και ο αλυτρωτισμός και ο αντισλαβισμός.

Σκέφτηκαν λοιπόν ότι ένα τρανταχτό γεγονός που θα συγκινούσε ήταν η μετακομιδή των οστών του απαγχονισμένου πατριάρχη Γρηγορίου Ε' που βρίσκονταν στην Οδησό. Έγιναν λοιπόν οι απαραίτητες «διπλωματικές» ενέργειες για το σκοπό αυτό. Μάλιστα επιστρατεύτηκε και η ποίηση και η 50η επέτειος εορτάστηκε με μεγαλοπρεπείς εκδηλώσεις και με τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη να απαγγέλει ποίημά του και να συγκινεί το πλήθος που τον αποθέωνε.

Είχε επίσης αποφασιστεί να τοποθετηθεί ανδριάντας του Γρηγορίου Ε' στα προπύλαια του Πανεπιστημίου για συμβολικούς λόγους. Ας κάνω μια παρένθεση εδώ. Είναι πια γνωστό ότι ο Γρηγόριος Ε' ήταν αντίθετος με την Επανάσταση και, όταν αυτή άρχισε, την πολέμησε· είναι γνωστή η εγκύκλιος που είχε εκδώσει με την οποία καλούσε τους υπόδουλους Έλληνες να μην επαναστατήσουν, γιατί αυτό θα ήταν αντίθετο με τη βούληση του Θεού που τους έχει στείλει και κράτος και βασιλιά, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και το Σουλτάνο· καλούσε μάλιστα τους πιστούς να καταδίδουν κάθε επαναστατική κίνηση, απειλώντας πως, αν δεν το κάνουν, θα έχουν την κατάρα της Εκκλησίας!

Αυτό το πρόσωπο λοιπόν επιλέχτηκε να λαμπρύνει την πρώτη πεντηκονταετία της μεγάλης Επανάστασης. Πάμε λοιπόν στον ανδριάντα του Γρηγορίου Ε', γιατί από εδώ

αρχίζει η παραγωγή της εικόνας που αποδίδει τον ιστορικό μύθο. Διαδοχικά και μέσα σε μερικά χρόνια στα προπύλαια του Πανεπιστημίου τοποθετήθηκαν τρεις ακόμη ανδριάντες· του Ρήγα Φεραίου, του Αδαμάντιου Κοραή και του Ιωάννη Καποδίστρια. Αυτά τα τέσσερα πρόσωπα κρίθηκε ότι συμβόλιζαν, προφανώς περισσότερο από άλλα, τον αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία. Προσέξτε τώρα. Πρώτα πρώτα κανένα από τα πρόσωπα αυτά δε βρισκόταν στον ελληνικό χώρο στα χρόνια της Επανάστασης. Πολύ περισσότερο που τα δύο απ' αυτά (Ρήγας και Γρηγόριος Ε') δε ζούσαν καν· ο Ρήγας είχε πεθάνει πολλά χρόνια πριν και ο Γρηγόριος Ε' στην αρχή του Αγώνα. Δεύτερο, οι δύο από τους τέσσερις ήταν αντίθετοι με την Επανάσταση, αφού, εκτός από το Γρηγόριο Ε', και ο Ιωάννης Καποδίστριας είχε διατυπώσει, όχι δημόσια όμως, τις αντιρρήσεις του.

Τρίτο, πρόκειται για εντελώς ανόμοιες περιπτώσεις. Πρέπει μάλιστα να επισημάνω ότι το επαναστατικό κήρυγμα του Ρήγα δε χρειάστηκε και δε χρησιμοποιήθηκε στην επανάσταση, αφού το δικό της κήρυγμα ήταν εντελώς διαφορετικό από το κήρυγμα του Ρήγα. Ο Ρήγας χρησιμοποιήθηκε πάλι μετά την Επανάσταση, έγινε και αυτού ιδεολογική χρήση.

Τέταρτο, τα δύο πρόσωπα που απομένουν, ο Κοραής και ο Καποδίστριας, αλληλομισούνταν – ο Κοραής θεωρούσε τον Καποδίστρια καταστροφέα της Επανάστασης, σκοταδιστή και άλλα τέτοια.

Έτσι λοιπόν κατασκευάστηκε μια ιστορική καρικατούρα που εδραιώθηκε και λειτούργησε ως ιστορικός μύθος μέχρι σήμερα.

Μου χρειάζεται πάλι μια παρένθεση. Μύθος δεν είναι μόνον το «καθαρό», το άμεσο, να το πούμε ψέμα, να πεις δηλαδή τα πράγματα αλλιώς απ' αυτό που ήταν· ψέμα είναι και η απόκρυψη ή το μισό πράγμα. Και αυτό δημιουργεί ιστορικό μύθο. Ας πούμε: τα παλιά σχολικά βιβλία έγραφαν ότι, μόλις ξεκίνησε η Επανάσταση, οι πλούσιοι μεγάλεμποροι και μεγαλοεφοπλιστές άνοιξαν τις «στέρνες», όπου έκρυβαν τις χρυσές λίρες, και τις πρόσφεραν στον αγώνα του έθνους. Αυτό έλεγαν. Πρώτα πρώτα, οι χρυσές λίρες παρέπεμπαν στις αγγλικές χρυσές λίρες που

δεν υπήρχαν βέβαια τότε. Και οι στέρνες, αυτές τι ήταν· τίποτα δεν ήταν. Ήθελαν με αυτά να τονίσουν τον πλούτο των Υδραίων, Σπετσιωτών, Ψαριανών κ.ά., γι' αυτούς πρόκειται και «θυσία» τους να προσφέρουν τα πάντα στην Επανάσταση.

Αυτοί οι πλούσιοι πράγματι πρόσφεραν πολλά στον Αγώνα· για να καταλάβουμε όμως πώς ακριβώς έγιναν τα πράγματα, πρέπει να γνωρίζουμε και πώς γινόταν ο πόλεμος τότε. Να ξέρουμε ότι, εκτός από μερικές μεγάλες και ισχυρές Ευρωπαϊκές χώρες, ο υπόλοιπος κόσμος τακτικό στρατό δε διέθετε. Ας μείνουμε στο Εικοσιένα. Όταν οι επαναστάτες μάθαιναν ότι μονάδα του οθωμανικού στόλου εμφανίστηκε στο Αιγαίο, οπότε απειλούνταν η Επανάσταση, οι πλοιοκτήτες οργάνωναν την επίθεσή τους· εξόπλιζαν δηλαδή κατάλληλα τα καράβια τους, «επιστράτευαν» πλήρωμα και ξεκινούσαν για εφαρμογή του σχεδίου τους.

Όλα τα έξοδα της εκστρατείας, εξοπλισμός, επισκευές, διατροφή, μισθοί ναυτικών, καταβάλλονταν από τον πλοιοκτήτη. Αναλόγως και στη στεριά: ο οπλαρχηγός, ο Κολοκοτρώνης ας πούμε, ενόψει μιας μάχης συγκέντρωνε πολεμιστές με τα όπλα τους και τα ζώα τους· μόνο εδώ δεν κατέβαλλε ολόκληρη τη δαπάνη ο ίδιος, δεν είχε άλλωστε την κατέβαλλαν οι «υποοπλαρχηγοί» – δεν είναι κατάλληλος ο όρος, για να συνεννοούμαστε τον χρησιμοποιήσα – που καθένας τους είχε λίγους αγωνιστές.

Όλα αυτά παραπέμπουν σε ένα είδος ιδιωτικών στρατών που συγκροτούνταν επιτόπου σε κάθε περίπτωση, ιδιόμορφοι, ως εφήμεροι, ιδιωτικοί στρατοί. Όλος αυτός ο κόσμος όμως, οι πολεμιστές που απελευθέρωσαν τους Έλληνες, έφεραν την ίδρυση του ελληνικού κράτους, έπρεπε να ζήσουν, έπρεπε να πληρωθούν, ο πολεμιστής, το ζώο του – και αυτό έχανε το μεροκάματό του όσο ήταν στον πόλεμο – και η οικογένειά του που έμενε πίσω.

Ποιος θα τα πλήρωνε όλα αυτά; Η επαναστατική κυβέρνηση φυσικά· το οιονεί ελληνικό κράτος – το κεντρικό ταμείο· και οι πόροι; η φορολογία, η εκμετάλλευση των πρώην οθωμανικών περιουσιών, τα δάνεια από το εξωτερικό. Μαζί μ' αυτά, οι συνεχείς νίκες

των Ελλήνων προσκόμισαν τον εξοπλισμό και πολύτιμα αντικείμενα που εγκαταλείπονταν από τη βιαιότητα του πολέμου.

Προσοχή τώρα! Όλοι όσοι συμμετείχαν σε τούτη ή εκείνη τη μάχη υπέβαλαν στην κυβέρνηση κατάλογο εξόδων. Και μας είναι γνωστό ότι ο εμποροεφοπλιστικός κόσμος υπέβαλε στο τέλος της Επανάστασης κατάλογο εξόδων με υπέρογκα ποσά, όπως είχαν χαρακτηριστεί τότε. Όλα αυτά δε μειώνουν καθόλου την προσφορά όσων αγωνίστηκαν για την ελευθερία· καθόλου, επιθυμώ να το τονίσω – τότε έτσι ήταν τα πράγματα και όχι αλλιώς. Και ας μη λησμονούμε βέβαια ότι από την Επανάσταση πολλοί πλούσιοι βγήκαν λιγότερο, και κάποιοι καθόλου πλούσιοι, κάποιοι έχασαν πολλά – κάποιοι πάλι βγήκαν πλουσιότεροι, όπως σε κάθε πόλεμο.

Θα πω τώρα δύο λόγια για έναν τελευταίο, άγνωστό σας ίσως, ιστορικό μύθο και κατόπιν θα επιχειρήσω να σκιαγραφήσω κάποιες, επίσης άγνωστές σας ίσως, από τις πραγματικότητες. Αυτός ο μύθος είχε και όνομα· «συνεργασία κεφαλαίου και εργασίας». Πρόκειται για τη λειτουργία των ελληνικών караβιών στα προεπαναστατικά χρόνια, δεκαετίες για την ακρίβεια, που ήταν η πρώτη χρυσή εποχή της ελληνικής ναυτιλίας. Ο μύθος έλεγε αυτό που λέει και ο τίτλος, ότι, αν γνώρισε τότε τέτοια ακμή η ναυτιλία, ήταν γιατί οι εργαζόμενοι δεν είχαν μεγάλες οικονομικές απαιτήσεις, έβλεπαν το καράβι σα δικό τους και θυσιάζονταν, για να πετύχει το ταξίδι.

Εντούτοις, υπήρχαν οι ναυτικοί νόμοι, δύο της Ύδρας και ένας των Σπετσών, που προσδιόριζαν επακριβώς τις εργασιακές σχέσεις· σύμφωνα μ' αυτές δεν προκύπτει καθόλου συνεργασία κεφαλαίου και εργασίας. Ο μύθος είναι του τέλους του 19ου αιώνα και η κατασκευή του είχε σκοπό και λόγο· ήταν τότε που άρχιζε μια νέα και πολύ ελπιδοφόρα ανάπτυξη της ελληνικής ναυτιλίας και αυτό που ονόμασαν «συνεργασία κεφαλαίου και εργασίας» για την προεπαναστατική ναυτιλία θα διευκόλυνε τη συμπίεση της εργασίας στα καράβια, προκειμένου η συσσώρευση κεφαλαίου σ' αυτά να επιταχυνθεί και να δι-ογκωθεί.

Αυτά για κάποιους άγνωστους ιστορικούς μύθους. Καιρός να πάμε στις πραγματικότη-

τες. Προηγουμένως ας κάνουμε κάποιες εξηγήσεις ή διευκρινίσεις. Αυτά, οι «άγνωστοι» μύθοι, που είπα πριν, και κάποιες άγνωστες πραγματικότητες, που θα ακολουθήσουν, δεν είναι καθόλου άγνωστα πράγματα στους ιστορικούς και σε κάποιους επιστήμονες άλλων επιστημών ή λογίους γενικότερα. Έχουν μείνει όμως άγνωστα στο ευρύτερο κοινό, επειδή δεν έχουν περάσει στα σχολικά βιβλία. Όταν η επιστήμη, η έρευνα, προσκομίζει νέα γνώση και αυτή δεν περνάει στα σχολικά βιβλία, σημαίνει ότι η κοινωνία εμποδίζεται να γίνει κάτοχος της νέας γνώσης· σημαίνει ότι η προσφερόμενη στην κοινωνία γνώση είναι ιδεολογικοποιημένη, διαμεσολαβημένη από κάποιες πολιτικές.

Είναι λοιπόν ώρα για τις πραγματικότητες, για την αλήθεια· αυτήν που βασίζεται πρωτίστως στα τεκμήρια, τις σύγχρονες δηλαδή με το γεγονός πληροφορίες, στην κριτική και συνδυαστική ικανότητα αυτού που τις μελετάει και στη συσσωρευμένη γνώση. Ξέρουμε λοιπόν τώρα καλά ότι τα 50-60 χρόνια που προηγήθηκαν από την Επανάσταση η υπόδουλη ελληνική κοινωνία γνώρισε βαθιές αλλαγές, ακόμη και ανατροπές· η διεθνής συγκυρία έκανε, ώστε οι Έλληνες να αναπτύξουν το εμπόριό τους και τη ναυτιλία τους σε μέγιστο βαθμό και να αποκομίσουν τεράστια κέρδη. Συγχρόνως η βιομηχανία και η βιοτεχνία γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη, την ίδια ώρα που το μήνυμα του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης ακουγόταν ελπιδοφόρο για τους λαούς που υπέφεραν από ξένο ζυγό, εθνικό ή ταξικό. Η κοινωνία γνώρισε ριζικές αλλαγές, αφού στις διαδικασίες των νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, που είπαμε πριν, είχαν εμπλακεί πάρα πολλοί άνθρωποι, ώστε να εμφανιστεί και να δυναμώσει σε αυτά τα χρόνια η ελληνική αστική τάξη – μια νέα τάξη, με νέες ιδέες, με ανάγκη για μόρφωση και ελεύθερη σκέψη· τελικά για ελεύθερο κράτος. Μαζί, ένα πλήθος από λογίους δίδασκαν και έγραφαν στο νέο πνεύμα του Διαφωτισμού. Οι νέες αυτές πραγματικότητες του ελληνισμού, υπόδουλου και παροικιακού, η εθνική συνείδηση που ήδη διαμορφωνόταν και αναπτυσσόταν και η εξάπλωση της σκέψης στο πλαίσιο του ορθολογισμού, αυτή η γενική ακμή,

κινδύνευαν να στραγγαλιστούν από τις αντίθετες – και αντίπαλες – λογικές λειτουργίας του οθωμανικού κράτους. Η απελευθέρωση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους γίνονταν απόλυτη ανάγκη. Εντούτοις, η Επανάσταση δεν έγινε μέσα σε αυτό το κλίμα ανάτασης και ευφορίας· έγινε μέσα σε μια γενικευμένη και βαθιά κρίση. Οι νέες οικονομικές δραστηριότητες είχαν ανθήσει στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών πολέμων του Ναπολέοντα και των αναγκών των ευρωπαϊκών αγορών, την ώρα που το δικό τους εμπόριο εμποδιζόταν ακριβώς από τους πολέμους.

Η ήττα του Ναπολέοντα έγινε φανερό ότι επερχόταν από το 1812, την καταστροφή του στρατού του στη Ρωσία. Αυτό άρχισε από τότε να ανατρέπει πολλά από τα δεδομένα της εικοσαετίας που προηγήθηκε: η Ευρώπη άρχισε να ηρεμεί και οι μεγάλοι εμπορικοί στόλοι των ευρωπαίων άρχισαν να επιστρέφουν στην ανατολική Μεσόγειο και να ανακτούν τον παλαιό ρόλο τους στο εμπόριο· με τους Γάλλους όμως τώρα και σε αυτόν τον τομέα ηττημένους· η Αγγλία θα είναι τώρα ο κυρίαρχος. Πλέον, ο ρόλος της ελληνικής ναυτιλίας και του ελληνικού εμπορίου περιοριζόταν ραγδαία και από το 1817 γινόταν σχεδόν μηδενικός. Αποτέλεσμα: δεμένα καράβια· λίγα ταξίδια με πολύ μικρά κέρδη ή άσκοπα, για να εκτονώνεται η κοινωνική ένταση· ανεργία, κοινωνική αναταραχή, ανενεργά συσσωρευμένα κεφάλαια.

Θα κάνω εδώ μια σύντομη παρένθεση, για να σας πω τι ήταν αυτή η ανεργία και η συνακόλουθη κοινωνική ένταση· πώς θα το καταλάβουμε; Θα το καταλάβουμε καλύτερα, αν ξέρουμε πόσο κόσμο απασχολεί ένα καράβι. Απαριθμώ: κεφαλαιούχοι-επενδυτές· ναυπηγική ομάδα· ξυλοκόποι και μεταφορείς της ξυλείας· εισαγωγείς-έμποροι σκοινιών, καραβόπανων, καρφιών και όσων απαραίτητων υλικών για την κατασκευή εισάγονταν· μεταφορείς αυτών των υλικών που έρχονταν από το εξωτερικό· ράφτες καραβόπανων· άλλα δευτερεύοντα πρόσωπα στην κατασκευή.

Το καράβι είναι έτοιμο να ταξιδέψει. Το ελληνικό καράβι, κατά το μέγεθός του και σε μέσους όρους, για να ταξιδέψει, χρειαζόταν πλήρωμα 20-50 ατόμων. Αλλά το ταξίδι χρειαζόταν νέα κεφάλαια – πώς θα αγοράσουμε

σιτάρι από τη Μαύρη Θάλασσα, για να πάμε να το πουλήσουμε στην Ευρώπη και να κερδίσουμε; Αυτά όμως δεν τα έβαζαν όλα οι πλοιοκτήτες αλλά και όποιος ήθελε – ένας ολόκληρος κόσμος που αλλάζει υπόσταση και περιμένει να κερδίσει εντάσσεται στη λογική του κέρδους. Πέρα από αυτούς, ένας άλλος κόσμος απασχολείται στην τροφοδοσία του καραβιού: φούρνοι για τα παξιμάδια, έμποροι παστών ψαριών και κρεάτων, οσπρίων, κρασιού, νερού, ξυλείας, ρυζιού, ζυμαρικών, λαδιού κ.λπ. και μεταφορείς όλων αυτών στο καράβι. Αν όλα αυτά τα πολλαπλασιάσουμε με τον αριθμό των καραβιών, θα αντιληφθούμε ότι οι νέες αυτές οικονομικές δραστηριότητες είχαν κινητοποιήσει ευρύτατες κοινωνικές δυνάμεις που άλλαξαν απασχόληση και οικονομική κατάσταση, που κλήθηκαν να ενταχθούν στον κόσμο του εμπορίου και των θαλάσσιων μεταφορών και άλλαξαν νοοτροπία και συμπεριφορές. Αλλά και τα συσσωρευμένα από την περίοδο της άνθησης κεφάλαια έμειναν ανενεργά, ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί για το κεφάλαιο· ένα μέρος του επενδύθηκε σε ακίνητα, αλλά ήταν και αυτό μια άλλη «έκπτωση».

Όλος λοιπόν αυτός ο κόσμος βρέθηκε σε αδιέξοδο. Δεν πρέπει όμως να λησμονήσουμε τον ελληνισμό που ζούσε έξω από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και αντιμετώπιζε μεγάλα αδιέξοδα, και γιατί είχε συνδεθεί με την οικονομική άνθηση του υπόδουλου ελληνισμού και γιατί στις χώρες, όπου ζούσαν, αναπτυσσόταν ο εθνικισμός.

Ας προσέξουμε τώρα κάποιες συμπτώσεις, που δεν είναι συμπτώσεις, κατά τη γνώμη μου. Ενώ από το 1812 άρχισε να διαφαίνεται ότι οι νέες οικονομικές δραστηριότητες των Ελλήνων δε θα έχουν καλό μέλλον, το 1814 ιδρύεται στην Οδησό της νότιας Ρωσίας η Φιλική Εταιρεία, μια μυστική, συνωμοτική επαναστατική οργάνωση, στο πρότυπο του ευρωπαϊκού καρμποναρισμού και με τους κανόνες συνομοτικότητας των τεκτονικών στοών. Στα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Φιλικής Εταιρείας η προσέλευση μελών ήταν ισχνή, από το 1817 όμως, όταν η κρίση γινόταν πια πολύ βαθιά, έγινε πολύ πυκνή και εξαιρετικά εκτεταμένη. Η Φιλική Εταιρεία προετοίμαζε Επανάσταση· την προετοίμαζε

όμως με κάθε οργανωτική λεπτομέρεια.

Εντωμεταξύ, στα ευρωπαϊκά κράτη, μετά την οριστική ήττα του Ναπολέοντα το 1815, έγινε παλινόρθωση των πριν από τη Γαλλική Επανάσταση απολυταρχικών και αυταρχικών καθεστώτων με κεντρικό μέλημά τους τη δίωξη κάθε επαναστατικής κίνησης.

Πρέπει όμως να δούμε ποιο ήταν το ιδεολογικό πλαίσιο της Επανάστασης· ποιο ήταν το αίτημα των Ελλήνων. Αυτό, το ιδεολογικό πλαίσιο, εκφράστηκε και διατυπώθηκε με εξαιρετική σαφήνεια από την πρώτη ημέρα της Επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Πρόκειται για τη γνωστή σας προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη, του αρχηγού της Φιλικής Εταιρείας, με τον τίτλο «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος». Εκεί, αφού τονιστεί ο βαρύτατος ζυγός της τυραννίας που υπομένουν οι Έλληνες επί τέσσερις αιώνες, διατυπώνεται η υποτιθέμενη απορία των ευρωπαϊκών λαών, που είναι ευδαίμονες, επειδή είναι ελεύθεροι, πώς οι Έλληνες δεν είναι ακόμη ελεύθεροι. Ακολουθώς υπενθυμίζεται, στους Ευρωπαίους πάλι, ότι χρωστούν στους Έλληνες τον πολιτισμό τους και το χρέος τους να ανταποδώσουν βοηθώντας τους να ελευθερωθούν. Τέλος, αφού συνδεθεί η επιδίωξη των Ελλήνων για ελευθερία με το Διαφωτισμό και τα μηνύματά του, διατυπώνεται το τελικό αίτημα: ίδρυση ανεξάρτητου, μοντέρνου ελληνικού κράτους με αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση.

Με μια άλλη τομή του περιεχομένου της Προκήρυξης παρατηρούμε ότι: 1. η ιδεολογική βάση της Επανάστασης βρίσκεται στα πιο προωθημένα κηρύγματα του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης· 2. με την αναφορά στην Ευρώπη και στο χρέος της απέναντι στους Έλληνες επιχειρείται από την αρχή η «διεθνοποίηση» της Επανάστασης, όπως θα λέγαμε σήμερα· 3. δηλώνεται ότι η Επανάσταση είναι καλά προετοιμασμένη και ότι η επιθυμία για απελευθέρωση είναι αίτημα όλου του ελληνισμού· 4. το ελληνικό κράτος θα έχει το πολίτευμα της αστικής δημοκρατίας· και 5. μια παρατήρηση: η Προκήρυξη έχει τον τίτλο «υπέρ πίστεως και πατρίδος», αλλά στο κείμενο το «υπέρ πίστεως» περίπου εξαφανίζεται – δε λέγεται τίποτε σχεδόν για πίστη, θρησκεία κ.λπ.

Ένα άλλο ζήτημα τώρα. Τα οικονομικά της Επανάστασης. Ποιοι ήταν οι πόροι της Επανάστασης, πώς χρηματοδοτήθηκαν οι επιχειρήσεις. Απαριθμώ: φόροι, εισοδήματα που εγκατέλειπαν οι Τούρκοι φεύγοντας, λείες, εκποίηση ή ενοικίαση εθνικών κτημάτων, των πρώην τουρκικών περιουσιών, ιδιωτικά κεφάλαια, εξωτερικά δάνεια. Πρέπει πρώτα να κάνω μία παρατήρηση: όλα τα έσοδα υπήρξαν, επειδή η Επανάσταση προχωρούσε νικηφόρα.

Τώρα, θέλω να μείνω σε δύο από τους αυτούς τους πόρους· τα εθνικά κτήματα και τα ιδιωτικά κεφάλαια. Τα πρώτα ενοικιάζονταν ή πωλούνταν σε αγωνιστές: όσοι διέθεταν κάποιο κεφάλαιο έπαιρναν μέρος στους πλειστηριασμούς που οργανώνονταν· πολλοί απ' αυτούς, στη διάρκεια της Επανάστασης, συμμετέχοντας σε πολλούς πλειστηριασμούς, αποκτούσαν περιουσία, ώστε, όταν τελείωσε ο πόλεμος, βρέθηκαν σε πολύ καλύτερη οικονομική κατάσταση από πριν και επομένως και σε υψηλότερη κοινωνική θέση. Αυτό σημαίνει ότι τα εθνικά κτήματα και η πολιτική της Επαναστατικής Κυβέρνησης, εκτός από την εξοικονόμηση πόρων, συνέβαλαν και σε σημαντική κοινωνική διαφοροποίηση. Το επόμενο ζήτημα ήταν τα ιδιωτικά κεφάλαια. Είναι αυτό που είπαμε στην αρχή, τα συσσωρευμένα και ανενεργά κεφάλαια από την κρίση. Η Επανάσταση ήταν μια διέξοδος και γι' αυτά· επενδύθηκαν λοιπόν στην Επανάσταση, έκαναν το καλό τους και στο τέλος το ελληνικό κράτος τα επέστρεψε.

Η πολιτική της Επανάστασης αποδείχτηκε εξαιρετικά επιτυχής, κυρίως η εξωτερική. Με την έναρξή της κιόλας, οι επαναστατικές προκηρύξεις απευθύνθηκαν στην Ευρώπη, όπου, βέβαια, λόγω των αυταρχικών καθεστώτων εκεί, επιχειρούσαν να αποσείσουν από τον Αγώνα των Ελλήνων το χαρακτηρισμό του καρμποναρισμού, ο οποίος ήταν στην Ευρώπη υπό διωγμό. Πολύ σύντομα, πράγματι, η Ευρώπη δέχτηκε την Ελληνική Επανάσταση ως διαφορετική· ως ένα δίκαιο αγώνα ανθρώπων με υψηλού επιπέδου και κύρους πολιτισμό, που στέναζαν κάτω από το ζυγό βάρβαρου κατακτητή. Ήδη από το 1823 εκδηλώθηκε έμπρακτα το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων: η Αγγλία αναγνώρισε τα ελ-

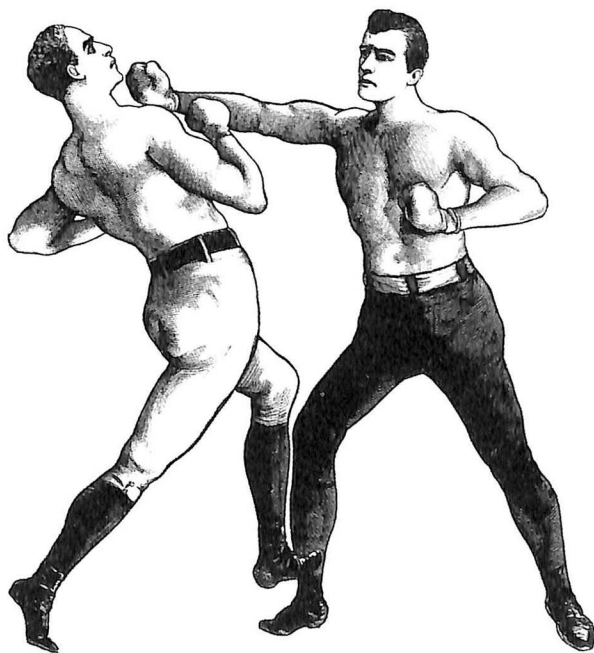
ληνικά καράβια που πολεμούσαν στο Ιόνιο ως εμπολέμη δύναμη και η Ρωσία πρότεινε σχέδιο για τρεις αυτόνομες περιοχές στον ελληνικό χώρο. Ακολούθησε καταιγισμός «επεμβάσεων». Τα γνωρίζετε. Εγώ θα τονίσω μόνον ένα. Όταν έγινε η συμφωνία για το δάνειο, μια γαλλική εφημερίδα έγραψε: «πληροφορηθήκαμε ότι η Αγγλία ενέκρινε δάνειο στους επαναστατημένους Έλληνες. Από άλλες παρόμοιες περιπτώσεις κρίνοντας, πρέπει να αναμένεται η απελευθέρωση των Ελλήνων».

Και στο εσωτερικό της η πολιτική οργάνωση της Επανάστασης αποδείχτηκε εξαιρετικά αποτελεσματική. Αφού ξεκίνησε με τοπικούς οργανισμούς, η Επανάσταση δεν καθυστέρησε να περάσει στην εθνική πολιτική

οργάνωση, όχι πάντως χωρίς δυσκολίες, που είχαν να κάνουν και με την αντίσταση των τοπικών εξουσιών και με τη δοκιμή για πρώτη φορά εγκαθίδρυσης αντιπροσωπευτικού συστήματος και καθιέρωσης συντάγματος.

Δύο λόγια μόνον, για να τελειώσω, για ένα ζήτημα για το οποίο επίσης έχει δημιουργηθεί ένας μύθος: οι Έλληνες, λέει ο μύθος, έχουμε τη διχόνοια μέσα μας και κει που πετυχαίνουμε κάτι μαλώνουμε μεταξύ μας και το χαλάμε. Μιλώ βέβαια για τον Εμφύλιο. Ούτε τη διχόνοια έχουμε μέσα μας ούτε κάτι το «ελληνικό» συνέβη. Δεν υπάρχει επανάσταση στον κόσμο που να μη γέννησε Εμφύλιο: μια επανάσταση, ένας πόλεμος γενικότερα, παράγει εξουσία – ο Εμφύλιος έρχεται, για να ρυθμίσει τις σχέσεις εξουσίας.

Ομιλία του γνωστού ομότιμου καθηγητή Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών στην Αντωνιάδαιο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δήμου Βέροιας, τη Δευτέρα 22 Μαρτίου 2010, η οποία οργανώθηκε από το Σύνδεσμο Φιλολόγων Ν. Ημαθίας και το σχολικό σύμβουλο φιλολόγων Θανάση Μαρκόπουλο.

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ

Ιστορία – Αρχαιολογία – Τέχνη – Λαογραφία

Αντωνιάδειος Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Βέροιας
29 Σεπτεμβρίου έως 3 Οκτωβρίου 2010

Αγαθονίκη Τσιλιπάκου

Δρ. Αρχαιολόγος - Βυζαντινολόγος
11η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Η Εταιρεία Μελετών Ιστορίας & Πολιτισμού
Ν. Ημαθίας ιδρύθηκε το 2008 με έδρα τη
Φυτειά. Σκοπός της Εταιρείας είναι η συμβολή
στη μελέτη, διάσωση και διάδοση της τοπικής
ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς
της Ημαθίας και των γειτονικών περιοχών, σε
συνεργασία και με τους αρμόδιους φορείς.

Στα πλαίσια της επίτευξης των στόχων της η Εταιρεία αποφάσισε τη διοργάνωση του **Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, Ιστορία – Αρχαιολογία – Τέχνη – Λαογραφία** σε μια προσπάθεια αξιοποίησης και ενεργοποίησης του επιστημονικού και ερευνητικού δυναμικού της περιοχής μας, αλλά και πανελληνίως, με σκοπό την προώθηση και ανάπτυξη ζητημάτων που αφορούν τα ανωτέρω επιστημονικά πεδία. Για το σκοπό αυτό συγκροτήθηκε, μετά από σχετική πρόσκληση, πενταμελής οργανωτική επιτροπή και δωδεκαμελής επιστημονική επιτροπή από πανεπιστημιακούς, διευθυντές ερευνητικών ιδρυμάτων και εφορειών αρχαιοτήτων, ειδικούς ερευνητές και επιστήμονες

που δραστηριοποιούνται στην Ημαθία και ασχολούνται ή έχουν ασχοληθεί εκτενώς με θέματα της περιοχής.

Στο Συνέδριο αυτό, που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στη Βέροια, είχαν κληθεί με σχετική εγκύκλιο να συμμετάσχουν με πρωτότυπες ανακοινώσεις ουσιαστικής συμβολής, ερευνητές και νέοι επιστήμονες, οι οποίοι ασχολούνται με θέματα που αφορούν την ιστορία, την αρχαιολογία, την τέχνη και τη λαογραφία της ευρύτερης περιοχής της Ημαθίας από την προϊστορία μέχρι τους νεότερους χρόνους.

Ξεπέρασε κάθε προσδοκία το γεγονός της μεγάλης ανταπόκρισης του επιστημονικού δυναμικού της χώρας στο κάλεσμα για την

Η συγγραφή του άρθρου από την κ. Α. Τσιλιπάκου πραγματοποιήθηκε κατόπιν αιτήματος της σύνταξης του περιοδικού
Το άρθρο δημοσιεύεται και στο «Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας», τεύχος 11 (Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2010)

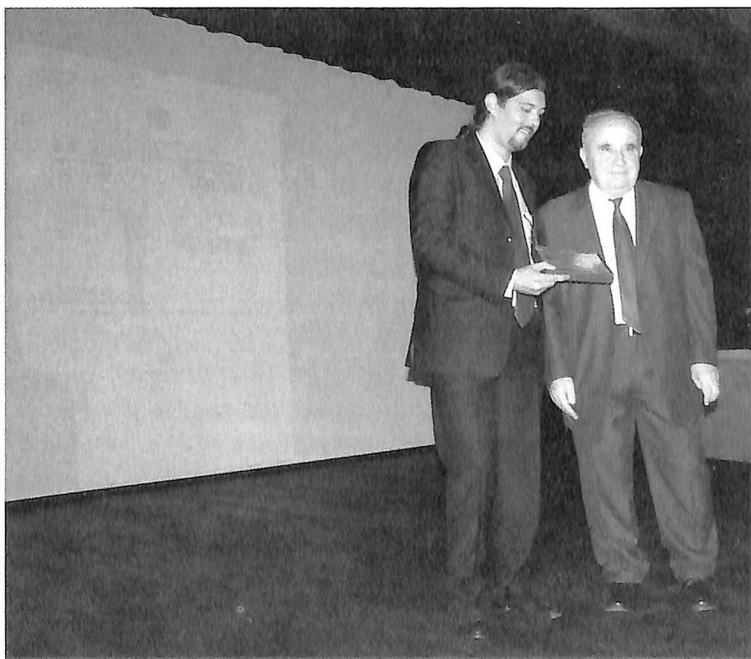
προώθηση του διαλόγου και της έρευνας σε θέματα που άπτονται της τοπικής ιστορίας, αλλά εντάσσονται στο γενικότερο πολιτισμικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στη διαχρονία. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμίσουμε την αντιπροσωπευτική εκπροσώπηση όλων των χρονικών περιόδων στη θεματική των εισηγήσεων και την έντονη παρουσία θεμάτων της σύγχρονης ιστορίας μας. Το γεγονός αυτό υπαγόρευσε και την κατάταξη των εισηγήσεων σε έξι ενότητες, **«Μνημεία: Προστασία και Ανάδειξη»**, **«Από την Προϊστορία στην Ύστερη Αρχαιότητα»** με τρεις συνεδρίες, **«Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη»** με δύο συνεδρίες, **«Εκκλησιαστική Ιστορία»**, **«Οθωμανική περίοδος – Τουρκοκρατία»** και **«Νεότερη Ιστορία»** με τρεις συνεδρίες.

Την πρώτη ημέρα, Τετάρτη 29 Σεπτεμβρίου, πριν από την εναρκτήρια συνεδρία με θέμα **«Μνημεία: Προστασία και Ανάδειξη»**, παρουσιάστηκε ο πρώτος τόμος του επιστημονικού περιοδικού της Εταιρείας «Μελετήματα Ημαθίας», αφιερωμένος στο τιμώμενο πρόσωπο της βραδιάς που δεν ήταν άλλος από τον ιστορικό κ. Γ. Χιονίδη. Σε μια τελετή γεμάτη συγκίνηση και μνήμες απονεμήθηκε στον κ. Χιονίδη τιμητική πλακέτα από τον πρόεδρο της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Αθανάσιο Βουδούρη, ενώ στο φουαγιέ της Στέγης φιλοξενήθηκε ειδικά για την περίπτωση μικρή έκθεση των πονημάτων του ιστορικού. Παλαιοί γνώριμοι του κ. Χιονίδη, διακεκριμένοι αρχαιολόγοι και ερευνητές, όπως ο κ. Ιωάννης Τουράτσογλου, τέως επιμελητής Αρχαιοτήτων στην Ημαθία και τέως Διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών, και ο πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. Νικόλαος Μέρτζος απέστειλαν το χαιρετισμό τους.

Στην εναρκτήρια συνεδρία παρουσιάστηκαν εισηγήσεις σχετικά με την ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων του Νομού Ημαθίας (Βεργίνα, Λευκάδια, Λευ-

κόπετρα, Βέροια) μέσα από το έργο των Εφορειών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού (ΙΖ' ΕΠΚΑ, 11η Ε.Β.Α.). Μεταφερθήκαμε στο παρελθόν, στα πρώτα χρόνια ίδρυσης της 11ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων με αρμοδιότητα και στη Δυτική Μακεδονία. Παρουσιάστηκε η πρόταση ενοποίησης και ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου των Αιγών. Πληροφορηθήκαμε για τον οικισμό της Νικομήδειας, την πρόταση ανάδειξης του «αρχαιότερου προϊστορικού χωριού», που αποκαλύφθηκε στη δεκαετία του '60 αποτελώντας πρότυπο αρχαιολογικής ανασκαφής με διεπιστημονική συνεργασία, υπό την αιγίδα της Βρετανικής Σχολής Αθηνών.

Ακούστηκαν εισηγήσεις στην ενότητα **«Από την Προϊστορία στην Ύστερη Αρχαιότητα»** για την κεραμική και την αρχιτεκτονική προϊστορικής περιόδου από τον Πολυπλάτανο και το Αγγελοχώρι Ημαθίας σε συνδυασμό με αρχαιομετρικές μελέτες από ερευνητικά κέντρα της Ελλάδας (π.χ. ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, ΙΠΕΤ Ξάνθης) που βοηθούν μεταξύ άλλων στη χρονολόγηση και διασαφήνιση των αρχαιολογικών στρωμάτων μέσα από εξειδικευμένες εργαστηριακές αναλύσεις. Επίσης ανακοινώθηκαν εισηγήσεις για την τοπογραφία της Ημαθίας μέσα από τις αρχαιολογικές έρευνες στον άξονα της Εγνατίας Οδού, για ένα νεκροταφείο υστεροαρχαϊκών – πρώιμων ελληνιστικών χρόνων

στη θέση «Καψούρα» Κοπανού, για τις πρόσφατες έρευνες και αρχαιολογικά ευρήματα (μαρμάρινος κρατήρας) από τον αρχαιολογικό χώρο των Αιγών, καθώς και το σπάνιο εύρημα των αρχαίων λατομείων πωρολίθου στην περιοχή των Ασωμάτων Ημαθίας, από τα οποία θα πρέπει να προερχόταν το υλικό για την οικοδόμηση των δημόσιων κτιρίων και των Αιγών. Παρουσιάστηκαν θέματα δημοσίευτων διδακτορικών διατριβών, τα οποία αφορούν στη μυθολογία της περιοχής που σχετίζεται με τους αρχαίους Μακεδόνες καθώς και στην εβραϊκή κοινότητα της Βέροιας κατά την ύστερη αρχαιότητα. Σχετική ανακοίνωση έθεσε το ζήτημα της επαναδιαπραγμάτευσης δημοσιευμένων επιγραφικών δεδομένων για τον προσδιορισμό συστήματος ακριβέστερης χρονολόγησης και απόδοσης σε συγκεκριμένα εργαστήρια.

Στην ενότητα με θέμα «**Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη**» μέσω της παρουσίασης ενός εκθέματος του Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας, συγκεκριμένα ενός μεταλλικού εικονιδίου του αγίου Νικολάου, 13ου αιώνα, τέθηκαν ζητήματα εικονογραφίας, τεχνικής και χρήσης παρόμοιων αντικειμένων. Επίσης μέσω και πάλι εκθέματος του ανωτέρω Μουσείου, μιας εικόνας του αγίου Ιωάννη Προδρόμου του 1400 μ.Χ. από το ναό της Ευαγγελίστριας, με διαφοροποιημένη από τη συνήθη απόδοση φωτοστεφάνου, ανακοινώθηκαν ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με την ποικιλία στην εικαστική απόδοση, την καταγωγή και το συμβολισμό ανάλογων μοτίβων. Παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά οι τοιχογραφίες

του ναού της Αγίας Τριάδας στον ομώνυμο οικισμό της Ημαθίας που χρονολογούνται με επιγραφή στα 1589 και φιλοτεχνήθηκαν από επώνυμους αγιογράφους (Νικόλαο και Ιωάννη), οι οποίοι έρχονται να προστεθούν στον μοναδικό μέχρι σήμερα επώνυμο αγιογράφο που έδρασε στην περιοχή, τον Νικόλαο Λινοτοπίτη στον ναό του αγίου Δημητρίου στα Παλατίτσια. Επίσης ανακοινώθηκαν ενδιαφέροντα στοιχεία για την ψαλτική τέχνη στη Βέροια κατά την υστεροβυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο, καθώς και για τα χειρόγραφα της Βέροιας, υστεροβυζαντινής - μεταβυζαντινής κυρίως περιόδου που φυλάσσονται στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη και στην Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, η οποία είχε την τιμητική της στις εργασίες του Συνεδρίου, εφόσον οι σχετικές με αυτήν ανακοινώσεις ανήλθαν στις πέντε. Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά η Βιβλιοθήκη της Μονής και η οργάνωσή της, ενώ ανακοινώθηκαν ενδιαφέροντα στοιχεία για την προσωπικότητα και το έργο του Βεροιαίου ιατρού Αναστάσιου Περδικάρη, που έδρασε τον 18ο αιώνα.

Στην ενότητα «**Εκκλησιαστική Ιστορία**» παρουσιάστηκαν τα όρια και οι κτήσεις της Μονής Προδρόμου Βεροίας, καθώς και ανέκδοτα επικυρωτικά γράμματα που συνδέουν με αρκετή πιθανότητα και την ανάδειξη των σταυροπηγιακών προνομίων της Μονής με τον άγιο Διονύσιο στο πρώτο τέταρτο του 16ου αιώνα. Ενδιαφέρουσα σχετική εισήγηση αναφέρθηκε σε λειψανοθήκη 18ου-19ου αιώνα από την κατεστραμμένη μονή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα στη Νάουσα που βρίσκεται στη Σόφια (Εθνικό και Ιστορικό Μουσείο) και αποτελεί αξιόλογο δείγμα αργυροχρυσοχοϊας πιθανότατα ναουσαϊκού εργαστηρίου, ενώ σε άλλη ανακοίνωση παρουσιάστηκε έγγραφο σχετικό με τα περιουσιακά στοιχεία του κατεστραμμένου σήμερα ναού του Αγίου Νικολάου Ευλοτραφτή ή Ευλοτραβηχτή ή Ευλοτριφτή Βεροίας.

Στην ενότητα «**Οθωμανική Περίοδος – Τουρκοκρατία**» σε εισήγηση για την ύπαιθρο της Ημαθίας στο 18ο αιώνα παρουσιάστηκαν ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το καθεστώς γαιοκτησίας, φορολογικών και διοικητικών διαιρέσεων που αποσαφηνί-

ζουν και τοπογραφικά ζητήματα της Ημαθίας στην οθωμανική περίοδο, ενώ σε δυο επόμενες ανακοινώσεις παρουσιάστηκε η πρώτη συστηματική καταγραφή των επιτύμβιων οθωμανικών και χριστιανικών επιγραφών της Ημαθίας, αρκετές από τις οποίες φυλάσσονται σε Συλλογές των Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, με ενδιαφέροντα συμπεράσματα για την τυπολογία, τη χρονολόγηση και την προσωπογραφία της Ημαθίας στο 17ο και κυρίως στους 18ο και 19ο αιώνες. Για πρώτη φορά ανακοινώθηκαν εμπεριστατωμένα στοιχεία για τον οθωμανικό πύργο του Ωρολογίου της Βέροιας μέσα από φωτογραφικό υλικό και τη σύγκρισή του με το σύγχρονό του πύργο των Γιαννιτσών, ο οποίος τοποθετείται χρονικά στον όψιμο 18ο αιώνα. Η ενότητα έκλεισε με την εξίσου πρωτότυπη εισήγηση για τα σωζόμενα και μη κονάκια και πυργόσπιτα στο Ρουμλούκι μέσα από την παρουσίαση αρχαιακού υλικού, φωτογραφιών και περιγραφών περιηγητών.

Στην πρώτη συνεδρία της τελευταίας ενότητας με θέμα «**Νεότερη Ιστορία**» παρουσιάστηκαν το βιομηχανικό κτίριο (1902) του νηματουργείου βάμβακος «Βέρμιον» (αποτύπωση, ιστορία, κατασκευαστικές φάσεις), η πολιτιστική και κοινωνική δράση των αδελφοτήτων του 19ου αι. «Αθηνά» και «Μέλισσα» μέσω των κανονισμών τους, στιγμιότυπα από τον Μακεδονικό Αγώνα στο Βάλτο μέσα από τα απομνημονεύματα των πρωταγωνιστών του, καθώς και ευετηριακά λαϊκά χορευτικά δρώμενα της Ημαθίας. Στη δεύτερη συνεδρία ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις μέσα από ανέκδοτο αρχαιακό υλικό έδωσαν το έναυσμα για συζητήσεις και γόνιμες αντιπαραθέσεις. Παρουσιάστηκαν η άγνωστη «Μελέτη περί Βλάχων» (1885) του Ναουσαίου διδασκάλου Δημητρίου Πλαταρίδη, το «πορτραίτο» του Εβραίου της Βέροιας μέσα από τα κείμενα, το ζήτημα του εθνικισμού και των μειονοτήτων στα τέλη της οθωμανικής περιόδου μέσω της έξαρσης της ρουμάνικης προπαγάνδας στην περιοχή της Βέροιας και της διαμάχης του Απόστολου Χατζηγάγου με τον μητροπολίτη Βεροίας Απόστολο Χριστοδούλου (1906-1909), οι απαρχές του παλαιοημερολογιτισμού στην Ημαθία, καθώς και η ιστορία της Ελληνικής

Ευαγγελικής Εκκλησίας της Βέροιας. Η θεματική ενότητα έκλεισε με πρωτότυπες εισηγήσεις από την πρόσφατη ιστορία της Ελλάδας αναδεικνύοντας το ρόλο που διαδραμάτισε η περιοχή της Ημαθίας σ' αυτήν. Για τη δίκη της Εθνικής Ένωσης «Η Ελλάς» στη Βέροια (τον Απρίλιο του 1932) μετά από τον εμπρησμό του εβραϊκού συνοικισμού Κάμπελ της Θεσσαλονίκης το βράδυ της 29ης Ιουνίου 1931 από οπαδούς της, για τον κατοχικό εμφύλιο στην Ημαθία (1941-1944), για την ιστορία ενός Τουρκοκύπριου στρατιώτη του βρετανικού στρατού στη Βέροια του 1941-1942, για τις πλευρές της δράσης της ΕΔΑ και της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη στην Ημαθία στη δεκαετία του '60, μέσα από αρχαιακό υλικό και τέλος για το Συντακτικό Δημοψήφισμα του 1974, όπου μέσω του θεωρητικού εξοπλισμού βασικών εννοιών του Συνταγματικού δικαίου έγινε προσπάθεια σφαιρικής προσέγγισης του όλου θεσμού των δημοψηφισμάτων, ενώ μέσα από τις ιστορικές πηγές παρουσιάστηκε η τοπική κοινή γνώμη επί του θέματος.

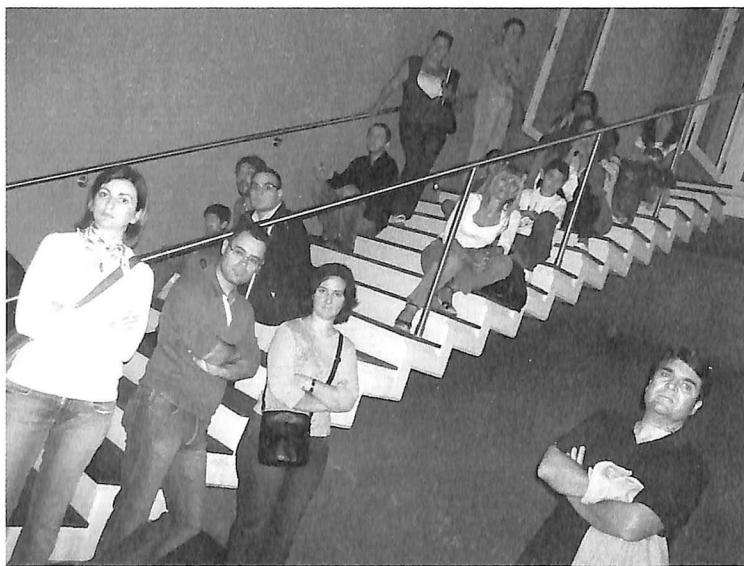
Οι εργασίες του Συνεδρίου πλαισιώθηκαν από ξεναγήσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους της Ημαθίας. Την Πέμπτη το βράδυ (30/9, ημέρα αφιερωμένη στην αρχαιότητα) πραγματοποιήθηκε ξενάγηση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας από τον αρχαιολόγο της ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κ. Ιωάννη Γραικό με τη συμμετοχή πλήθος κόσμου. Ακολούθησε δεξίωση με τη συνοδεία ξεχωριστών μελωδιών του τριό «Da Caro» υπό την καλλιτεχνική επιμέλεια του κ. Αντώνιου Βιγκάτο. Την επόμενη ημέρα (Παρασκευή, 1/10), αφιερωμένη στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη) το Βυζαντινό Μουσείο της πόλης μας υποδέχτηκε κάθε ενδιαφερόμενο με ξεναγό την αρχαιολόγο της 11ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων κ. Μαρία Χειμονοπούλου. Το Σάββατο (2/10), εν μέσω των συνεδριών που αφορούσαν τη νεότερη ιστορία, πραγματοποιήθηκε περιήγηση στην εβραϊκή συνοικία της Μπαρμπούτας με επίσκεψη στη Συναγωγή και το Ιστορικό Αρχείο Βεροίας (αρχοντικό Αναστασίου) υπό την καθοδήγηση - ξενάγηση του προέδρου της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Αθανάσιου Βουδούρη, της φι-

λολόγου, μέλους της Ε.Μ.Ι.Π.Η., κ. Ολυμπίας Μπέτσα και της γράφουσας. Οι εργασίες του Συνεδρίου ολοκληρώθηκαν την Κυριακή, 3 Οκτωβρίου, με ξενάγηση σε αρχαιολογικούς χώρους των Λευκαδίων και της Νάουσας από τον αρχαιολόγο της ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κ. Νεκτάριο Πουλακάκη. Επισκεφτήκαμε τους τάφους της Κρίσεως και των Ανθεμίων, το αρχαίο θέατρο της Μίεζας και τη Σχολή Αριστοτέλους.

Το ιδιαίτερα φιλόδοξο αυτό εγχείρημα βρήκε συμπαραστάτη το Δήμο Βέροιας, μέσω της Κ.Ε.Π.Α., η οποία διέθεσε το χώρο της Αντωνιάδειου Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών και υποστήριξε οικονομικά αρκετές

από τις δράσεις και τα πρακτικά ζητήματα διεξαγωγής του Συνεδρίου. Ευελπιστούμε στη συνδρομή όλων και ειδικά των αρμόδιων φορέων και τοπικών παραγόντων, στην οικονομική υποστήριξή τους για την έκδοση στη συνέχεια των Πρακτικών του Συνεδρίου, άμεσο στόχο και επιστέγασμα ανάλογων δραστηριοτήτων.

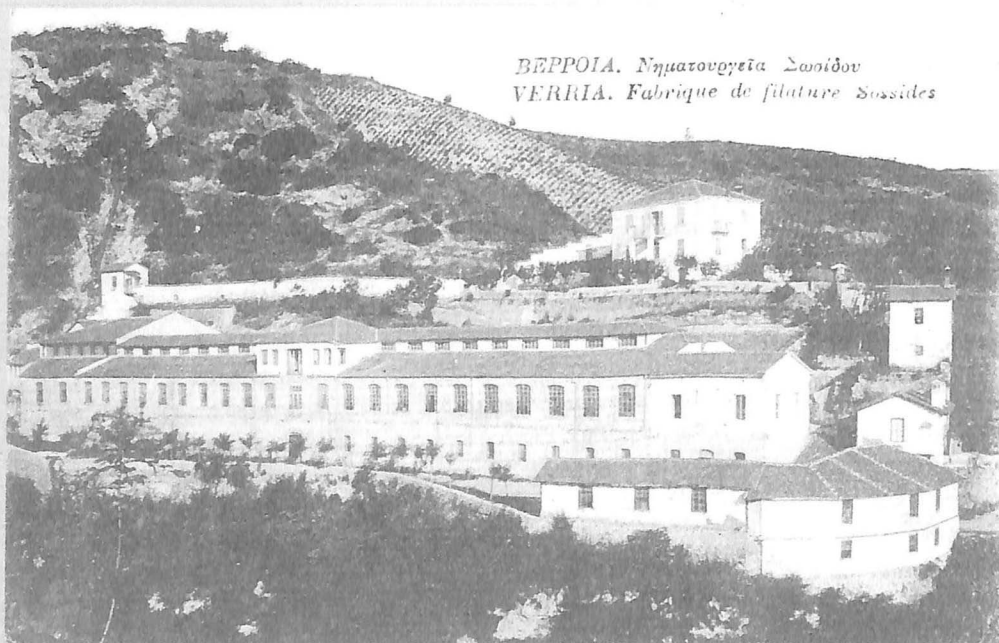
Ελπίζουμε η προσπάθεια αυτή που ήταν το έναυσμα διαλόγου και συνεργασίας του επισημονικού δυναμικού της χώρας μας (χωρίς να θεωρηθεί αυτό υπερβολή) να καθιερωθεί και να αποτελέσει θεσμό για την περαιτέρω προώθηση και ανάπτυξη της έρευνας της ιστορίας και του πολιτισμού του τόπου μας.

Συνέχεια από τη σελ. 16

Καραντουμάνης Εμμ.	Μπατραλέξης Γεώρ.	“Αλάμβρα”
Κωστής Γεώργιος	Σμερλής Αντ.	“Θεσσαλονίκη”
Λιπάντης Νικόλ.	Τσούπελης Αντ.	Ξυλέμποροι
Λούσιος Γεώργιος	Καπνοπώλαι	Θεμελής Λάζαρος
Μαντάς Θωμάς	Ιωάν. Χατζής Γρηγ.	Μαλλιαράς Θωμάς
Ξυλοφορτήτης Αντ.	Καφεπώλαι	Μαλλιαράς Στέφανος
Παπανίδης Ιωάν.	Βελτσίδα Αδελφοί	Πολυζωίδης Κ.
Παπαζιάκας Αδελ.	Γρηγορίου Σωτ.	Ξυλουργοί
Ρήγα Αδελ.	Καλογερόπουλος Δημ.	Κοζανίτης Γεώρ.
Σίμου Γρηγόριος	Μασούρας Αναστ.	Νικοδημόπουλος Σωτήριος
Σκούφια Αδελ.	Παλαιού Αντ.	Σαρφατή Σαμουήλ
Χατζή Ισμαήλ Αγάς	Ρήγα Νικ.	
Πανδοχεία	Ράπται	Τυροκόμοι
Βράκας Γεώργιος	Γουγόπουλος Ιωάν.	Βελτσίδης Αργύριος
Ιμπραήμ Χαβούζ	Γραμμένος Χριστ.	Καρανίκα Αδελφοί
Νέστορος Μερκούριος	Μακρής Αντ.	Σίσια Αδελφοί
Ουμέρ μπέης	Παπασταύρου Αθαν.	Σπανοτέγου Αδελφοί
Σαίτ εφένδης	Ρεπιδόνης Βασίλ.	Χατζηνώγου Απόστολος
Χασάν εφένδης	Τσαμπούρας Ιωάν.	Υδρομύλου ιδιοκτήται
Παντοπώλαι	Τσουτιώνας Βασίλ.	Γεμιτζόγλου Α. Αδελφοί
Αμής Αγάς	Χατζηιωάννου Αλέξ.	Υποδηματοποιοί
Αντωνίου Ευθύμιος	Ράπται εγχωρίων ενδυμ.	Αχώνευτος Δημ.
Βλαχογιάννης Ιωάννης	Γεωργαλής Εμμ.	Βλαχογιάννης Αριστείδ.
Γύζος Αντώνιος	Ιωάννου Αργύριος	Γεωργίου Εμμ.
Δημητρίου Θωμάς	Παπαπαναγιώτου Αθαν.	Ζαφάρας Αντώνιος
Εταιρεία Οθωμανική	Σκούφιας Ιωάν.	Κυρατσούς Κων.
Ζαφάρας Στέφανος	Τριανταφύλλου Αθαν.	Κωνσταντίνου Δημ.
Καζαμπάκας Εμμ.	Χατζής Αντ.	Μπλάτσα Αδελφοί
Καρανίκας Γεώργ.	Σαγματοποιοί	Νουρή Αγάς
Κοβαργύρης Εμμ.	Αχμέτ αγάς	Παπαθανασίου Δημ.
Κύρου Κωνστ.	Κωνσταντίνου Νικόλ.	Παπαθωμά Εμμ.
Μούμογλου Δημ.	Πασβάτης Ιωάν.	Πιντώ Μπαρόν
Μούμογλου Κων.	Σιμουτίν αγάς	Ραφαήλ Ρουμπέν
Παπά Δημ.	Χουσείν αγάς	Σιδέρης Κωνστ.
Παπαδήμου Εμμ.	Σαρωθροποιοί	Τσιάκας Αντών.
Σαραμώρα Ιωάν.	Ζώκος Κωστούλας	Χατζαντωνίου Βασίλ.
Ταλιάτ εφένδης	Καλογήρου Εμμ.	Χατζηνικολάκης Φιλ.
Τζίκα Αδελ.	Μπήϊνας Γεώργ.	Φαρμακοποιοί
Τσιτσικλή Αδελ.	Μιχαλούσις Ιωάν.	Βάσσος Μιλτιάδης
Ποτοπώλαι	Τσουλάς Εμμ.	Βλάχου Αριστ.
Αργυρίου Κωντσ.	Φουκαλάς Αθαν.	Κατσαμάκας Αναστ.
Βλαχοπούλου Αδελφοί	Φουκαλάς Χατζηδημήτριος	Χαλκουργοί
Καζαμπάκας Εμμ.	Σιδηρικών έμποροι	Καλαϊτζής Δημ.
Καζινάρη Αδελφοί	Θεμελής Λάζαρος	Καλαϊτζής Ιωάν.
Καραίσκου Γεώρ.	Μαλλιαρά Αδελ.	Καλαϊτζής Νικ.
Λεγκεράς Νικόλ.	Πολυζωίδης Κ.	Ασφαλιστικά Εταιρία
Μιτυλής Στέφανος	Σιδηρουργοί	“Ανατολή” Πράκτωρ Βλάχου Α
Μπάρογλου Δημ.	Κώστα Στέφανος	
Νέστορος Μερκούριος	Ραμαντάν Ντεμή	
Παπαγάλη Κων.	Τροφοδόται τουρκ. Στρατού	
Παπαδήμου Αδελφοί	Καμπίτογλου Ιωάν.	
Παπαντωνίου Γεώρ.	Τσαρουχοποιοί	
Σκούτερη Θωμάς	Γαλατσόπουλος Αριστείδης	
Τζίκα Αδελ.	Γιοβάνος Ιωάν.	
Τσελέρας Γεώρ.	Κάλφας Αλής	
Τσούσις Στ. Ιωάν.		
Χαϊδούλη Αδελ.		
Χαρούσιος Κωνστ.		

Ταξίδι στη Μνήμη

Αρχείο οικογένειας
Δαμιανίδη

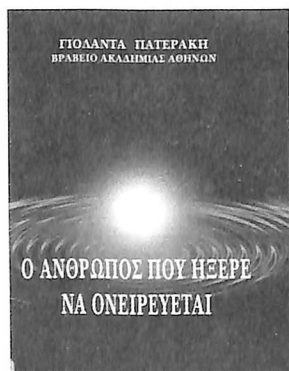

Φιλομήλα Λαπατά
Επικίνδυνες λέξεις
 Εκδόσεις Καστανιώτη

Οι δίδυμες Μυρσίνη και Αταλάντη Κορωναίου διαλέγουν από μικρές τους ρόλους της καλής και της κακής κόρης, αντίστοιχα, και θυσιάζουν στο βωμό του μίσους την αδελφική τους αγάπη. Καθώς μεγαλώνουν, μπλέκονται σ' έναν αγώνα αντιπαλότητας, ο οποίος θα τις οδηγήσει σε ακραίες επιλογές ζωής, μέχρι να συμφιλιθούν με τη σημασία των επικίνδυνων λέξεων, οικογένεια, εξ αδιαιρέτου, ζήλια, γάμος, διαζύγιο, φυγή και συγγνώμη. Ένα μυθιστόρημα ζυμωμένο με πάθος, ήχους, φωνές και λέξεις. Η ιστορία μιας πλούσιας, σύγχρονης μεγαλοαστικής οικογένειας, όπου το πεπρωμένο χαρίζει τα πάντα, αλλά δεν την προφυλάσσει από τίποτα.

Γιολάντα Πατεράκη
Ο άνθρωπος που ήξερε να ονειρεύεται
 Εκδόσεις Φιλιππότη

Η ζωή είναι ωραία· ωραία όταν ξέρεις να τη ζεις. Κι εκεί είναι η δυσκολία. Είναι, άραγε, εύκολο να ξέρεις να τη ζεις;
 Στενοχώριες όλων των ειδών: οικονομικές, οικογενειακές, αρρώστιες απογοητεύσεις... όλα έρχονται στον άνθρωπο, γιατί «ο άνθρωπος είναι από χώμα και σε χώμα καταλήγει». Είναι ευάλωτος και φθαρτός. Πιο, όμως, καταφέρνει να ξέρει να ζει όταν δηλητηριάζεται με απαισιόδοξες σκέψεις.
 Σκοτάδι η ψυχή- θρήνος η ύπαρξη! Άδικο ξόδεμα η «επί γης ζωή». Ποιο το όφελος της γήινης παρουσίας;
 Μόνη χαρά, μόνη ελπίδα, μία σπίθα αισιοδοξίας: το όνειρο.
 Όποιος το ζει, όποιος το αγγίζει, όποιος ξέρει να ονειρευτεί, είναι ο κερδισμένος, ο επίλεκτος σ' αυτό το δύσκολο δρόμο που, μη θέλοντας, διανύουμε και που λέγεται: «Ζωή»!

Μαρία Παπαδοπούλου
Δαμάζοντας τα ήμερα φεγγάρια
 Εκδόσεις Γκοβόστη

Ταξιδεύοντας σε ήσυχα νερά, ξαφνικά αρχίζει μπόρα, η θάλασσα αναστατώνεται, το πλοίο χάνει την πορεία του... Η θάλασσα κάποτε ημερεύει, αλλά το πλοίο ταξιδεύει αλλού, σε άλλες χώρες, άγνωστες. Αριστερά του βρίσκεται η Σκύλλα και από την άλλη η Χάρυβδη. Πιο κάτω οι Συμπληγάδες πέτρες. Εκεί που είναι απαραίτητη η βοήθεια Θεού και ανθρώπων, ένας άλλος χαμένος, απελπισμένος ταξιδιώτης, ζητά απεγνωσμένα να του ρίξει κάποιος το σχοινί και να ανέβει στο δικό του σκάφος, για να σωθεί. Πού να γνωρίζει ο άμοιρος πως με λίγο ακόμη βάρος θα βουλιάξουν και οι δύο, αλλά έτσι και αλλιώς αν μείνει άπρακτος, κινδυνεύει περισσότερο.
 Η διασκεδαστική, εσωτερική διαμάχη μιας γυναίκας τριάντα πέντε χρονών που αρχίζει από απλή διαμαρτυρία για όσα άδικα και περίεργα συμβαίνουν τριγύρω της και καταλήγει σε έναν ατελείωτο αγώνα, στην προσπάθεια της να βρει το κλειδί της πόρτας που θα την οδηγήσει στην πραγματική ευτυχία και θα απεγκλωβιστεί από τον ψεύτικο κόσμο που έπλασε μέσα της. Η ευκαιρία της δίδεται, όταν μια φίλη από τα παλιά της κτυπά την πόρτα για να ζητήσει τη βοήθειά της. Στην προσπάθεια να λύσει το ξένο πρόβλημα ξυπνούν μέσα της φοβίες και άγχος· όμως έρχονται τα πάνω κάτω, κυρίως γιατί βρίσκεται, για πρώτη φορά, αντιμέτωπη με την πραγματικότητα...

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

«Η Κατάσταση ενός Καλλιτέχνη»

Tadeusz Kantor 1977

«Η κατάσταση» ενός καλλιτέχνη δεν έχει προηγούμενο.

Για να εξηγήσω το νόημα αυτής της φαινομενικά κοινοτόπης πρότασης,

Πρέπει να γράψω πολλές δηλώσεις και φράσεις ακόμα.

Επ' ουδενί δεν τη θέτω (την κατάσταση ενός καλλιτέχνη)

πάνω και πέρα από άλλες απλές, περίπλοκες ή απεγνωσμένες καταστάσεις

στις οποίες μπορεί να βρεθεί ο οποιοσδήποτε.

Αλλά η κατάσταση ενός καλλιτέχνη είναι ασύγκριτη. Ωστόσο, αν ο καλλιτέχνης επιμένει να παραλληλίζει τη δική του κατάσταση με την κατάσταση των άλλων, ίσως υποχρεωθεί να καταδυθεί στον πυθμένα.

Η κατάσταση ενός καλλιτέχνη είναι περιορισμένη.

Αυτή η δέσμευση οριοθετεί τη σημασία της, περιγράφει «κάτι» που μας παρασύρει στην παγίδα και ταυτόχρονα μας αποτραβάει από αυτήν, κάνοντας το «κάτι» απρόσπτο και ακατανόητο. Ίσως αυτός ο περιορισμός ή εγκλωβισμός να είναι σημαντικό κριτήριο για την αλήθεια.

Όταν ήμουν παιδί, έφτιαχνα κέικ από χαρτί.

Τα κέικ ήταν επίπεδα. Αλλά εγώ δεν το ήξερα. Τα έκοβα σε φέτες.

Μόνο πολύ αργότερα κατάλαβα ότι τους έλειπε

(έλειπε!) κάτι που θα μου επέτρεπε αν μη τι άλλο να τα κόβω σε φέτες.

Όταν έφτασε εκείνη η ώρα όμως, είχα πάψει πια να φτιάχνω κέικ από χαρτί και είχα χάσει ανεπιστρεπτή αυτήν την πολύτιμη ορμή, τη γεμάτη χαρά που ίσως θα μπορούσε να εξομοιωθεί με την κατάσταση ενός καλλιτέχνη.

Αυτή η κατάσταση που «κάτι λείπει» είναι αυτός ο περιορισμός,

Βέβαια, «για τα μάτια του κόσμου».

Οι καλλιτέχνες υποχρεώνονται να πληρώνουν για το σπάνιο χάρισμά τους, την αντίληψη που ξεπερνάει τα όρια αυτής της ζωής.

Η κατάσταση ενός καλλιτέχνη είναι παρόμοια με τη θέση κάποιου που αποζητά ένα σκοπό και ξαφνικά νιώθει ότι αυτή η προοδευτική κίνηση, η αναζήτηση γίνεται το πραγματικό νόημα του ταξιδιού και της ζωής εν γένει,

Προσπαθώντας να βρει κάποια έξοδο (ή μάλλον ένα πέρασμα) βλέπει όλο και περισσότερες πόρτες να κλείδωνουν τριγύρω του.

Πολλές πρέπει να τις κλείσει ο ίδιος για να ανοίξει άλλες.

Αλλά πρέπει να συνεχίσει να προχωράει,

έστω και αν συνειδητοποιεί ότι τα πάντα οδηγούν στο τίποτα,

ότι πραγματικό νόημα του ταξιδιού του είναι το κλείσιμο, που υποδηλώνει την επιλογή

και την απόρριψη αυτού του «κάτι»

που παλεύει ενοχλητικά να γεμίσει το κενό.

Αυτό το κάτι ονομάζεται πραγματικότητα, που απαιτεί να ονομάζεται αναγκαστικό δεδομένο και αποκλειστική δικαίωση...

Μόνο στο χείλος του ολέθρου, όταν το εγκεκριμένο

υλικό της «πραγματικότητας» κομματιάζεται,

διακυβεύεται, και ξεγυμνώνεται,

όταν χρησιμοποιείς τις δικές του φράσεις για να παραδεχτεί

«ότι τα πάντα έχουν γίνει μύθοι»

όταν οι αντιφάσεις και οι εναλλακτικές λύσεις αλληλοεξοντώνονται με ανεξήγητο τρόπο,

τότε η «κατάσταση ενός καλλιτέχνη»

τείνει να αποκαλύψει το μυστήριο της.

Αλλά είναι πολύ αργά.

Ίσως κανείς

να μην μπορεί να συλλάβει αυτή τη στιγμή.

ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Παύλου Μελά και Μπιζανίου

Τηλ. κέντρο: 2331078100, 2331078127, Fax: 2331027914

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού
Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Παύλου Μελά & Μπιζανίου

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Αντωνιάδη 19

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΘΕΑΝΩ ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»

Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 2331024879

ΑΙΘΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ «Ολγανος»

Ολγάνου 19, τηλ. 2331028277

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ιεραρχών 4, τηλ. 2331023880

ΘΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ «Μελίνα Μερκούρη»

Άλσος Παπάγου, τηλ. 2331072654

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Κουντουριώτη 8, τηλ. 2331067308 & 2331026877

Επιλογή

Τάσος Πρωτοψάλτου 2010